

KOTIMAAN ADOPTIOPERHEIDEN KOKEMUKSIA SOSIAALISESTA TUESTA

Paula Hautala

Sini Neulanen

Opinnäytetyö

Toukokuu 2013

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä(t) HAUTALA, Paula NEULANEN, Sini	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 6.5.2013
	Sivumäärä 68	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi KOTIMAAN ADOPTIOPERHEIDEN KOKEMUKSIA SOSIAALISESTA TUESTA		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) KIISKILÄ, Taja		
Toimeksiantaja(t) Adoptioperheet ry		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia kokemuksia adoptioperheillä on saadusta sosiaalisesta tuesta kotimaisen adoptioprosessin aikana ja sen jälkeen. Tarkoituksena on myös kartoittaa adoptio toiminnan kehittämiskohtia kotimaan adoptio perheiden näkökulmasta yhteistyökumppanina toimineen Adoptio perheet ry:n käyttöön.</p> <p>Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena, eli laadullisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin helmimaaliskuussa 2013 haastattelemalla kuutta kotimaan adoptio perhettä. Haastatteluun osallistui kullakin haastattelukerralla perheen äiti. Aineisto analysoitiin teemoittelemalla.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella kotimaan adoptio perheet kokivat saadun sosiaalisen tuen pääosin riittäväksi, vaikka myös kehittämistarpeita nousi esiin. Formaalisista tukiverkostoista korostui erityisesti adoptioneuvonnan, sekä neuvolan merkitys kotimaan adoptio perheiden ammatillisena tukijana. Perheiden osallistuminen muuhun adoptio toimintaan oli puolestaan vähäistä, vaikka kiinnostusta toimintaa kohtaan löytyi. Informaalisista tukiverkostoista läheisiltä oli saatu sekä henkistä tukea, että konkreettista apua arkeen. Vertaistuen saamiseksi kaivattiin puolestaan lisää ohjausta adoptio toimijoiden puolesta, sillä verkostoituminen toisten adoptio perheiden kanssa koettiin tärkeäksi, mutta työlääksi.</p> <p>Tutkimuksen aikana kotimaan adoptio näyttäytyi vähän tutkittuna ilmiönä, joka kaipaisi myös lisää yleistä näkyvyyttä. Lisätutkimusta kaivattaisiin muun muassa adoption jälkeiseen aikaan ja adoptiolapsen tukemiseen liittyen, sekä kotimaan adoptio perheille suunnatun vertaistukitoiminnan kehittämiseksi.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Adoptio, kotimaan adoptio, sosiaalinen tuki, haastattelututkimus		
Muut tiedot		

Author(s) HAUTALA, Paula NEULANEN, Sini	Type of Publication Bachelor's Thesis	Date 6 May 2013
	Pages 68	Language of Publication Finnish
		Permission for Web Publication (X)
Title THE LEVEL OF SOCIAL SUPPORT EXPERIENCED BY DOMESTIC ADOPTIVE FAMILIES		
Degree Programme Degree Programme in Social Services		
Tutor(s) KIISKILÄ, Taja		
Assigned by The Association of Adoptive Families in Finland		
Abstract <p>The purpose of the thesis was to investigate the experiences of adoptive families regarding social support received during and after the domestic adoption process. The thesis also aimed to discover areas of development, as seen by domestic adoptive families, for the use of The Association of Adoptive Families in Finland, which acted as the cooperative partner in the study.</p> <p>The study was conducted by qualitative means. The research material was gathered during February and March 2013, by interviewing six domestic adoptive families. In each case, the interviewee was the mother of the family. The research material was analysed by applying the principles of thematic analysis.</p> <p>The research results revealed that for the most part, domestic adoptive families felt that they receive adequate support from society; however, development needs were also discernible. As for formal support networks, adoption counselling services and maternity clinics were regarded as particularly important professional supporters of domestic adoptive families. The participation of the families in other types of adoption-related activities was at a low level, irrespective of the apparent interest towards such activities. As for informal support networks, the adoptive families had received mental support as well as more concrete assistance in their daily lives from their family members and friends. More counselling from the adoption agencies in terms of peer support was hoped for, as getting acquainted with other adoptive families was considered important yet cumbersome.</p> <p>During the research process, domestic adoption manifested itself as a phenomenon that lacks extensive investigation and calls for more public visibility. Further research is required in relation to post-adoption support, support for the adoptive child, as well as the development of peer support activities intended for domestic adoptive families.</p>		
Keywords Adoption, domestic adoption, social support, research interview		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	3
2	ADOPTIO	5
2.1	Adoption määrittely ja tarkoitus	5
2.2	Kotimaan adoptio ja muut adoptiotavat	6
2.3	Adoption lähihistoria Suomessa	8
2.4	Adoptiolainsäädäntö Suomessa	10
2.5	Adoptiolain uudistus ja sen vaikutukset kotimaiseen adoptioon	12
2.6	Suomalainen adoptiotutkimus	13
3	ADOPTIOPROSESSI JA ADOPTIOVANHEMMUUS	15
3.1	Adoptioprosessi	16
3.1.1	Adoptioneuvonta	16
3.1.2	Odotusvaihe	18
3.1.3	Lapsen sijoittaminen ja adoption jälkeinen aika	19
3.2	Adoptiovanhemmuus	21
4	ADOPTIOPERHEIDEN SOSIAALINEN TUKE	24
4.1	Sosiaalinen tuki	24
4.2	Adoptioperheiden sosiaalisen tuen verkostot	26
4.2.1	Formaalinen tukiverkosto	26
4.2.2	Informaalinen tukiverkosto	28
4.3	Adoptiotoiminnan kehittämiskohtia	30
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	32
5.1	Työn tarkoitus ja tutkimuskysymykset	33
5.2	Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu	34
5.3	Aineiston analysointi	37

5.4	Luotettavuus ja eettisyys.....	38
6	TULOKSET.....	41
6.1	Formaaliselta tukiverkostolta saatu tuki	42
6.1.1	Adoptioneuvonta ja adoption jälkipalvelu	42
6.1.2	Muu ammatillinen tuki.....	45
6.2	Informaaliselta tukiverkostolta saatu tuki.....	47
6.2.1	Läheisiltä saatu tuki.....	48
6.2.2	Vertaistuki	49
6.3	Adoptiotoiminnan kehittäminen.....	51
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	56
8	POHDINTAA.....	60
	LÄHTEET	62
	LIITTEET	68
	Liite 1. Teemat	68

1 JOHDANTO

Adoptio on erityislaatuinen ja monivaiheinen tapa perustaa perhe. Historiallisesti tarkasteltuna adoptio on alkujaan tarjonnut mahdollisuuden suvun nimen jatkamiseen, mutta nykyisellään se nähdään yhtenä perheen perustamisen muotona, etenkin silloin kun biologisia lapsia ei ole mahdollista saada. Virallisen adoptioprosessin tavoitteena on löytää sopivat vanhemmat niitä tarvitseville lapsille, mutta adoptioperheen jäsenten näkökulmasta kyse on ennen kaikkea yksilön henkilökohtaiseen elämäntarinaansa liittyvästä, pitkäaikaisesta psyykkisestä kasvuprosessista, johon liittyy myös tiettyjä tuen tarpeita. Sillä minkälaista sosiaalista tukea adoptioperhe saa adoptioprosessin varrella, on merkitystä niin yksilön, parisuhteen kuin adoptiolapsen kannalta.

Tämä opinnäytetyö keskittyy kotimaiseen adoptioon. Aiheeseen päädyttiin, koska adoptio ilmiönä tuntui kiinnostavalta ja tutkimuksen tarve oli ilmeinen. Vuosittain noin 30-50 suomalaista lasta saa itselleen vanhemmat kotimaisen adoption kautta. Adoptiovanhemmille tämä merkitsee usein vuosia kestävästä odotuksesta, sillä adoptioon tulevien lasten määrä suhteessa adoptionhakijoihin on vähäinen. Vertailun vuoksi todettakoon, että esimerkiksi kansainvälisen adoption kautta Suomeen tulee vuosittain noin 200 - 300 adoptiolasta. Kotimaan adoptio vaikuttaa muutoinkin olevan varsin vähän tunnettu ilmiö. Aiempaa tutkimusta aiheesta on niukasti ja muutoinkin kapealla adoptiotutkimuksen kentällä kotimaan adoptio tuntuu jäävän herkästi kansainvälisen adoption varjoon. Nämä lähtökohdat ovat toisaalta myös innoittaneet opinnäytetyön tekoa ja niinpä työn tausta-ajatuksena on osaltaan lisätä kotimaan adoption yleistä näkyvyyttä.

Jokaisella adoptioperheellä on oma kokemuksensa adoptioprosessista. Tässä opin-
näytetyössä pyrkimyksenä on tuoda adoptioperheiden ääni esille ja heidän kokemus-
tensa valossa tuottaa tietoa kotimaisen adoptiotoiminnan kehittämiseksi. Työn tar-
koituksena on tutkia kotimaan adoptioperheiden saamaa sosiaalista tukea adoptio-
prosessin eri vaiheissa. Tutkimuksessa keskitytään siihen, minkälaista sosiaalista tu-
kea kotimaan adoptioprosessin aikana on tarjolla ja onko se vastannut tutkittavien
tarpeisiin. Saatua sosiaalista tukea lähestytään formaalisten, eli virallisten tukiverkos-
tojen ja informaalisten eli epävirallisten tukiverkostojen näkökulmasta. Työn tarkoi-
tuksena on myös selvittää kotimaisen adoptiotoiminnan kehittämiskohtia yhteistyö-
kumppanimme Adoptioperheet ry:n käyttöön. Työ on toteutettu kvalitatiivisena, eli
laadullisena tutkimuksena lukuvuoden 2012-2013 aikana.

Työn tietoperustassa tarkastellaan aluksi kotimaista adoptiota ilmiönä, määritellään
keskeisimmät käsitteet sekä luodaan katsaus adoption historiaan, lainsäädäntöön ja
aiempaan tutkimukseen. Seuraavaksi kuvataan adoptioprosessin vaiheita ja sen ai-
kaisia tuen tarpeita adoptioperheen näkökulmasta. Tietoperustan kolmas kokonai-
suus on sosiaalinen tuki, jossa tarkastellaan niitä tukiverkostoja, joita adoptioperheil-
lä on ympärillään adoptioprosessin ja siitä seuraavan perhe-elämän eri vaiheissa.
Tutkimuksen toteutus kuvataan omassa luvussaan tietoperustan jälkeen. Tämän jäl-
keen käydään läpi tutkimustulokset ja niistä syntyvät johtopäätökset. Loppupohdin-
nassa tarkastellaan vielä opinnäytetyötä tutkimusprosessina ja sen aikana esiin nous-
seita kysymyksiä ja jatkotutkimusaiheita.

2 ADOPTIO

Adoptio on monitahoinen perheen perustamisen muoto. Siinä yhdistyvät toisaalta yhteiskunnallinen ja juridinen konteksti, toisaalta yksilön henkiseen kasvuun ja henkilökohtaisen elämäntarinan näkökulma. Tässä luvussa tarkastellaan adoptioon liittyvää peruskäsitteistöä sekä niitä lähtökohtia, joiden pohjalle suomalainen adoptio toiminta rakentuu. Aluksi määritellään adoptio käsitteenä ja tarkastellaan kotimaista adoptiota, sekä sen ominaisia piirteitä suhteessa muihin suomalaisiin adoptiokäytänteisiin. Tämän jälkeen luodaan katsaus maamme adoptiohistoriaan ja esitellään adoption kannalta keskeinen lainsäädäntö. Lopuksi tarkastellaan vielä suomalaista adoptiotutkimusta.

2.1 Adoption määrittely ja tarkoitus

Tuija Pösö (2003, 141) määrittelee adoption tilanteeksi, jossa ihmisen – useimmiten alaikäisen lapsen – juridinen vanhemmuus vaihtuu. Siinä perustetaan lapsen ja vanhemman välinen suhde sellaisten henkilöiden välille, joilla tällaista suhdetta ei ole aiemmin ollut (Pösö 2003, 141) tai laillistetaan jo muodostunut perhesuhde juridisiksi lapsi - vanhempi -suhteeksi (Jäppinen 2011, 6). Adoption myötä vanhemman oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät biologisilta vanhemmilta adoptiovanhemmille ja vastaavasti adoptoitava lapsi saa perheessä oikeudellisesti saman aseman, kuin biologisella lapsella (Kärki, Väinälä, Räisänen & Väyrynen 2008, 133).

Käsitteenä *adoptio* tulee englannin kielen sanasta *adoption*, jonka suomenkielisenä vastineena käytettiin pitkään sanaa *lapseksiottaminen*. Puhekielessä *adoptio* -sanan käyttö alkoi kuitenkin vakiintua 1990 -luvulla (Sukula 2009, 28) ja lainsäädännössä sen käyttöön siirryttiin vuoden 2012 lakimuutoksen yhteydessä, kun adoptiolaki korvasi vuoden 1985 lain lapseksiottamisesta. Muun muassa adoptiolainsäädännön uudistusta valmistellut Oikeusministeriön työryhmä totesi lakiuudistusta käsitelleessä mietinnössään (2010, 56) aiemman käsitteistön vanhahtavaksi ja niinpä vuoden 2012 adoptiolain terminologiassa on siirrytty käyttämään käsitettä *adoptio* ja sen johdannaisia.

Adoption ensisijaisena tarkoituksena on kodin ja vanhempien etsiminen niitä tarvitseville lapsille. Lähtökohtana on lapsen etu ja se, että lapsi saa hänelle itselleen sopivat vanhemmat. (Kärki ym. 2008, 133.) Lainsäädännön ja byrokratian tehtävä on varmistaa, että adoptio on lapsen edun kannalta paras ratkaisu (Eriksson 2009, 16–17, Parviainen 2003, 9). Adoptiolla on selkeä yhteiskuntapoliittinen konteksti silloin kun sitä tarkastellaan esimerkiksi perheettömien lasten huolehtimisen tai lapsettomuuden näkökulmasta (Parviainen 2003, 9), mutta yksilön näkökulmasta kyse on ennen kaikkea perheen syntymiseen liittyvästä pitkäkestoisesta psykososiaalisesta prosessista (Eriksson 2009, 6, 16–17).

2.2 Kotimaan adoptio ja muut adoptiotavat

Suomen adoptiokäytännöt mahdollistavat lapsen adoptoimisen *vierasadoptio*, *perheen sisäisen adoptio* ja *aikuisadoptio* kautta (Jäppinen 2011, 8). Kun adoptiolapsella ei ole minkäänlaista sukulaisuussuhdetta adoptoitavaan perheeseen, käytetään nimitystä vierasadoptio (Parviainen 2003, 7). Perheensisäisellä adoptiolla tarkoitetaan puolestaan sukulaisen tai puolison lapsen adoptoimista (Sukula 2009, 12). Aikui-

sadoptiossa kyse on täysi-ikäisen henkilön adoptoimista sellaisissa tilanteissa, joissa adoptoitava henkilö on ollut adoptiovanhemman kasvatettavana ala-ikäisenä, mutta adoptiolle on tuolloin ollut esteitä (Jäppinen 2011, 8). Lisäksi nykyinen lainsäädäntö sisältää säännökset niin sanotusta *avoimesta adoptiosta*, joka mahdollistaa adoptiolapsen ja biologisen vanhemman yhteydenpidon adoption jälkeen (Oikeusministeriö 2012).

Adoptio voidaan toteuttaa joko *kotimaisen* tai *kansainvälisen adoption* kautta. Kotimaan adoptio - johon tässä opinnäytetyössä keskitytään - tarkoittaa Suomessa syntyneen lapsen adoptoimista, kansainvälisessä adoptiossa lapsi adoptoidaan toisesta valtiosta (Sukula 2009, 12). Kotimaiseen vierasadoptioon tulee Suomessa vuosittain noin 30–50 lasta (Jäppinen 2011, 8). Seija Sukula kuvaakin väitöskirjassaan (2009, 20) vierasadoptioiden vähäistä määrää kotimaan adoptiolle tunnuksenomaiseksi piirteeksi. Hänen mukaan suuri osa kotimaan adoptioista on perheen sisäisiä adoptioita, myös aikuisadoptioita on paljon. Vertailun vuoksi todettakoon, että 2000 - luvulla kansainvälisten adoptioiden vuosittainen määrä on pysytellyt noin 200 - 300 adoption tuntumassa (Tilastokeskus 2012, 4).

Suomen adoptiokäytäntöjen erityispiirteenä Jäppinen (2011, 9) kuvaa Pelastakaa Lapset ry:n keskeistä roolia kotimaisten adoptioiden järjestäjänä. Järjestön kautta sijoitetaan vuosittain noin 30 suomalaista adoptiolasta, myös kuntien sosiaalitoimet tekevät Jäppisen mukaan jonkin verran kotimaisia adoptiosijoituksia. Kotimaisessa adoptiossa adoptioprosessin kesto vaihtelee noin 3-5 vuotta ja siihen liittyvä adoptiopalvelu on adoptionhakijalle maksutonta. (Mts. 9 - 10.) Kotimaisen vierasadoption kautta adoptoitavat lapset ovat lähes poikkeuksetta vauvaikäisiä (Mansikkamaa 2011, 20).

2.3 Adoption lähihistoria Suomessa

Vaikka adoptio on ikivanha, maailmanlaajuinen käytäntö, on se vasta 1900 – luvulla hioutunut nykyiseen muotoonsa, jonka ydin on lapsen ja adoptiovanhemman välisessä psyykkisessä suhteessa. (Pösö 2003, 143) Alun perin adoption tarkoituksena oli suvun nimen jatkaminen tilanteissa, joissa perillistä ei voitu saada eikä adoptiolla täten ollut lastensuojelullista merkitystä (Garam 1988, 11). Historian saatossa adoption tarkoitukset ovat Jäppisen (2011, 107) mukaan vaihdelleet yhteiskunnallisista olosuhteista riippuen, mutta lapsinäkökulman painottaminen on hänen mukaansa vasta "*modernin ajan ilmiö*".

Suomen lähihistoriassa adoptio on linkittynyt sellaisiin yhteiskuntapoliittisiin kysymyksiin kuin avioton äitiys, sosiaalipalvelut sekä hedelmättömyys ja perhesuunnittelu (Pösö 2003, 146, 150). Ensimmäinen adoptiolaki säädettiin maassamme 1925, tuolloin nimellä ottolapsilaki. Adoptiotoiminta alkoi kuitenkin järjestyä kohti nykyistä muotoaan vasta 1950 – luvulla. Toki adoptiotyötä toteutettiin Suomessa jo aiemmin pääasiassa Pelastakaa Lapset ry:n toimesta, mutta järjestön toiminta keskittyi tuolloin ensisijaisesti sijaiskotityöhön jättäen adoptiotoiminnan vähemmälle huomiolle. 1950 -luvulla adoptio alettiin kuitenkin nähdä lapsen kannalta kestävämpänä vaihtoehtona sijaiskotityöhön nähden ja adoptiotoiminta alkoi saada uudenlaisia työmuotoja ja menetelmiä. Perheiden kiinnostus adoptiota kohtaan kasvoi ja 1960 -luvulla adoptiosta tuli yhä suosittumpi perheen perustamisen muoto. (Kauppi & Rautanen 1997, 158–159.)

Kotimainen adoptiotoiminta oli vilkasta aina 1970 – luvulle asti. Maassamme annettiin tuohon aikaan adoptioon vuosittain useita satoja lapsia ja suomalaisia lapsia adoptoitiin jonkin verran myös ulkomaille. (Parviainen 2003, 34.) Adoptiolapset olivat

usein perheiden toiveet huomioiden pieniä, hyväkuntoisia lapsia, jotka oli arvioitu adoptioon sopiviksi. Valtaosa adoptoitavista lapsista oli avioliiton ulkopuolella syntyneitä. Aviottomien äitien asema yhteiskunnassamme oli tuohon aikaan huono ja mahdollisuudet lapsesta huolehtimiseen vähäiset. (Kauppi & Rautanen 1997, 159, 160, 163, 202.)

Yleinen hyvinvoinnin kasvu, aborttilainsäädännön vapautuminen ja lisääntyvä sosiaaliturva johtivat kuitenkin kotimaisten adoptioiden määrän jyrkkään laskuun pian 1970 – luvun alun jälkeen (Kauppi & Rautanen 1997, 161). Yksinhuoltajilla oli nyt aiempaa paremmat taloudelliset mahdollisuudet huolehtia lapsistaan ja myös yleinen suhtautuminen yksinhuoltajuuteen oli muuttumassa aiempaa myönteisemmäksi (Parviainen 2003, 10.) Perheiden kiinnostus adoptiota kohtaan kasvoi kuitenkin jatkuvasti ja pian adoptiolasta toivovia perheitä oli enemmän, kuin adoptioon tulevia lapsia. Tämä tilanne merkitsi adoptiotyöskentelyn mukautumista entistä lapsi- ja asiakaslähtöisemmäksi. Terveiden pikkulasten lisäksi adoptioon alettiin antaa myös leikki-ikäisiä ja erilaisista taustoista tulevia lapsia. Jonotusaikojen pidentyminen johti uudenlaisen työskentelyotteen muotoutumiseen, kun työskentely adoptioperheiden kanssa alettiin selkeämmin nähdä vanhemmuuteen valmistavana työskentelyprosessina. Myös lapsensa adoptioon antaville äideille alettiin tarjota tukea. (Kauppi & Rautanen 1997, 159, 161, 167–169.)

Kotimaan adoptioiden vähentyessä vaihtoehdoksi nousi 1980 – luvulla kansainvälinen adoptio. Järjestäytynyt kansainvälinen adoptiotoiminta käynnistyi maassamme vuonna 1985, kun adoptiolakiin liitettiin ensimmäistä kertaa säännöksiä kansainväliseen adoptioon liittyen. (Kauppi & Rautanen 1997, 203–205.) Tätä aiemmin ulkomaisia lapsia oli adoptoitu Suomeen harvakseltaan. 1980 – luvun puolen välin kansainvälisten adoptioiden määrä alkoi kuitenkin kasvaa ja 1990 – luvulla niiden vuosittainen määrä ohitti kotimaisen adoption. Vuosituhannen vaihteeseen mennessä kansainvälisten adoptioiden vuosittainen määrä oli noin 200, kotimaisten adoptioiden

vakiintuessa noin muutamaan kymmeneen adoptioon vuodessa. (Parviainen 2003, 30, 34–35.)

Viime vuosina adoption hakijoiden määrä suhteessa adoptioon tuleviin lapsiin on ollut suuri sekä kotimaisten, että kansainvälisten adoptioiden osalta. (Adoptiolakityöryhmä 2010, 46.) Sukulan (2009, 13, 20) mukaan adoptioiden vähäinen määrä on kotimaan adoptiolle luonteenomainen piirre, mutta myös kansainvälisten adoptioiden määrä on hänen mukaan kääntynyt laskuun, vaikka se vielä 2000 – luvun alussa oli tasaisessa kasvussa. Syynä tähän on Sukulan mukaan luovuttajamaiden – pääasiassa Kiinan – adoption hakijoille asettamat, aiempaa tiukemmat kriteerit. Jäppinen (2009, 9) toteaa puolestaan, että taustalla on luovuttajamaiden oman, valtion sisäisen adoption kehittyminen. Muina 2000 – luvun ilmiöinä Sukula (2009, 20) nostaa esiin adoption ”*sisällöllisten tekijöiden*”, kuten vertaistuen ja adoptionjälkeisen tuen, korostumisen. Tästä esimerkkinä hän mainitsee vanhempien itse perustamat vanhempainryhmät. Lisäksi keskustelua on 2000 – luvulla herättänyt rekisteröidyssä parisuhteessa elävien adoptio-oikeus, joka perheensisäisen adoption osalta mahdollistui syksyllä 2009 (Mts. 20).

2.4 Adoptiolainsäädäntö Suomessa

Heinäkuussa 2012 maassamme astui voimaan uusi adoptiolaki, joka korvasi edellisen, vuoden 1985 lain lapseksiottamisesta (Laki lapseksiottamisesta, 1985/153). Adoptiolaki määrittää muun muassa adoption tarkoituksen, edellytykset, oikeusvaikutukset sekä adoptioprosessin vaiheita, kuten adoptioneuvontaa, lupamenettelyä ja adoption vahvistamista (Adoptiolaki 2012, Luvut 1- 4, 6 - 7). Muusta lainsäädännöstä kansalaisuuslaki ja nimilaki takaavat adoptiolapselle Suomen kansalaisuuden sekä adoptiovanhemman sukunimen (Sukula 2009, 22.) Lainsäädännön lisäksi adoptiotoi-

minnan taustalla on myös useita kansainvälisiä sopimuksia, kuten YK:n Lasten oikeuksien yleissopimus (1991), Haagin yleissopimus (1993) sekä Euroopan neuvoston yleissopimus lasten adoptiosta (2010) (Oikeusministeriö 2010, 16–17).

Adoptiolaki (2012, 1§) määrittelee adoption tarkoituksen seuraavalla tavalla:

”Adoption tarkoituksena on edistää lapsen parasta vahvistamalla lapsen ja vanhemman välinen suhde adoptoitavan ja adoptionhakijan välille.”

Adoption lainmukaisena lähtökohtana on aina lapsen edun toteutuminen. Se on edellytyksenä adoption vahvistamiselle ja otettava huomioon kaikessa lapsen adoptiota koskevassa päätöksenteossa ja muissa toimenpiteissä. Lain mukaan lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota erityisesti pysyvien perhesuhteiden sekä tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaamiseen adoptoitavalle lapselle. (Adoptiolaki 2012, 2§, 3§.) Tavoitteena on, että adoptoitava lapsi saa hänelle itselleen sopivat vanhemmat (Kärki ym. 2008, 133) ja myös lapsen toivomukset ja mielipide on huomioitava asiaa ratkaistaessa, ikä- ja kehitystaso huomioon ottaen (Adoptiolaki 2012, 3 §).

Lapsen antaminen adoptioon edellyttää kirjallista suostumusta sekä biologisilta vanhemmilta, että adoptoitavalta lapselta tämän ollessa yli 12-vuotias tai kehitystasoltaan riittävän kypsä. Adoptiolaki määrittelee lapsen adoptioon antamisen harkintajaksi kahdeksan viikkoa lapsen syntymästä ja ennen suostumuksen antamista syntymävanhemman tulee saada lainmukaista adoptioneuvontaa päätöksensä tueksi. (Adoptiolaki 2012, 10 §, 11 §, 15 §, 16 §, 23 §). Adoptionhakija voi olla yksin elävä henkilö tai aviopari. Muut kuin aviopuolisot eivät voi adoptoida yhdessä. Adoptionhakijan vähimmäisiäksi on adoptiolaisissa määritelty 25 vuotta ja enimmäisiäksi 50 vuotta. Adoptiolapsen ja adoptionhakijan välinen ikäero tulee lain mukaan olla vähintään 18 vuotta ja enintään 45 vuotta. (Adoptiolaki 2012, 6 -9 §.) Ikään ja ikäeroon liittyvillä edellytyksillä pyritään edistämään lapsen etua turvaamalla adoptiolapselle

suotuisat kasvuolosuhteet aikuisikään saakka sekä varjella menettämiskokemuksilta, joita adoptiolapsella on taustallaan jo biologisten vanhempien menettämisen myötä (Oikeusministeriön 2010, 45, 46–47). Adoptiolaki (2012, 24 §, 25 §) edellyttää adoptioneuvonnan järjestämistä adoptiovanhemmille sekä hakuprosessin aikana, että adoption vahvistumisen jälkeen.

2.5 Adoptiolain uudistus ja sen vaikutukset kotimaiseen adoptioon

Vuoden 2012 adoptiolain tavoitteena oli uudistaa ja ajanmukaista adoptiolainsäädäntöä, jota oli edellisen kerran uudistettu vuonna 1997 Haagin yleissopimuksen (ratifioitu 1993) pohjalta (Oikeusministeriö 2009). Lakiuudistusta valmistellut oikeusministeriön työryhmä toteaa mietinnössään (84/2010, 43) seuraavaa:

”Uudistuksen yleisenä ja ensisijaisena tavoitteena on edistää lapsen edun toteutumista adoptioasioissa. Tämän ohella tarkoituksena on erityisesti yhdenmukaistaa adoptioprosessia kotimaisissa ja kansainvälisissä adoptioissa, parantaa asiaan osallisten oikeusturvaa adoptioprosessin eri vaiheissa, ehkäistä ennalta itsenäisiin adoptioihin liittyviä riskejä sekä kehittää adoptioasioita käsittelevien viranomaisten organisointia nykyistä tarkoituksenmukaisemmaksi.”

Oikeusministeriön tiedotteeseen (15.6.2012) on koottu uuden lain mukanaan tuomat keskeisimmät muutokset, joiksi mainitaan erityisesti muutokset adoption edellytyksissä ja adoptiomenettelyssä. Laissa on nyt määritelty ensimmäistä kertaa muun muassa adoptionhakijan enimmäisikä sekä säännökset niin kutsuttuun avoimeen adoptioon liittyen. Adoptiomenettelyyn liittyvät muutokset ovat erityisen merkittäviä kotimaan adoption kannalta; aiemmasta poiketen alaikäisen lapsen vierasadoptioon

tarvitaan nykyisin adoptiolautakunnan lupa myös kotimaasta adoptoidessa, kun aiemmin lautakunnan lupa vaadittiin vain kansainväliseen adoptioon. (Oikeusministeriö 2012.) Lupamenettelyn tarkoituksena on lakiuudistusta valmistelleen työryhmän (2010, 49–50) mukaan toisaalta varmistaa adoptio lapsen edun kannalta parhaaksi ratkaisuksi, toisaalta selkeyttää kotimaista adoptioprosessia sekä yhdenmukaistaa kotimaisen adoption lähtökohtia suhteessa kansainväliseen adoptioon.

Adoptiolupaa haetaan alaikäisestä lapsesta adoptiolautakunnalta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta (Oikeusministeriö 2012). Pääsääntöisesti lupaa haetaan ennen lapsen sijoittamista perheeseen adoptiotarkoituksessa. Aviopuolisoiden tulee hakea adoptiolupaa yhdessä. Adoptiolupa myönnetään yleensä erikseen joko kotimaiseen tai kansainväliseen adoptioon, mutta lupaa voi hakea myös poikkeuksellisesti molempiin adoptioihin yhtäaikaaisesti sillä edellytyksellä, että hakija täyttää molempien adoptioiden vaatimat edellytykset. Adoptiolupa voidaan peruuttaa silloin kun hakijan olosuhteet ovat muuttuneet merkittävästi luvan myöntämisen jälkeen, ei kuitenkaan enää adoption vahvistamisen jälkeen. Tällaisia muutoksia voivat olla esimerkiksi avioero, kuolemantapaus, raskaus tai muutto toiselle paikkakunnalle. (Adoptiolakityöryhmä 2010, 103-107.)

2.6 Suomalainen adoptiotutkimus

Suomalainen adoptiotutkimus on tähän asti ollut varsin vähäistä (Rauma 2004, 10). Maassamme on julkaistu joitakin merkittäviä tutkimuksia adoptioon liittyen 1980- ja 1990 - luvuilla (Sukula 2009, 13), lisäksi Heikki Parviainen on tutkinut 2000 -luvun alussa ulkomaalaisen adoptiotoiminnan kehitystä Suomessa vuosien 1970 - 2000 välillä. Tuoreempaa tutkimusta edustavat Seija Sukulan väitöskirja yksin ulkomailta lapsensa adoptoineista äideistä vuodelta 2009 sekä ruotsinkielisen sosiaalialanosaa-

miskeskus Det finlandsvenska kompetescentrummetin adoptioon liittyvät julkaisut 2000 - luvulla. Näistä esimerkkinä mainittakoon Pia Erikssonin kansainväliseen adoptioon ja adoptioneuvontaan liittyvät tutkimukset vuosilta 2007 ja 2009, sekä adoptiotietouden ja -osaamisen kehittämiseen tähtäävä VAHKE - hanke vuodelta 2009. Yleisesti ottaen adoptioon liittyvä tutkimuksellinen materiaali painottuu kuitenkin eri julkaisuissa ilmestyneisiin artikkeleihin tai lastensuojeluun liittyviin yleisteoksiin, joissa adoptiota on käsitelty (Parviainen 2003, 11).

Myös sisällöllisesti suomalainen adoptiotutkimuksen kenttä on kapea. Heikki Parviainen (2003, 12) mukaan maamme adoptiokirjallisuus perustuu pääasiassa samoihin lähteisiin ja on useimmiten jollakin tapaa kytköksissä adoptio toimijoihin, esimerkiksi tekijöidensä puolesta. Adoptiotutkimuksen aihepiirit keskittyvät Parviaisen mukaan (2003, 11) pääasiassa lainsäädäntöön tai adoptiolapsen sopeutumiseen yhteiskunnassa. Esimerkiksi adoptiojärjestelmää, kuten adoptiojärjestöjä, koskevaa tutkimusta on maassamme vähän, myöskään kotimaan adoptioista ei ole olemassa historiallista yleiskuvausta (Parviainen 2003, 94).

Sisällöllisestä kapea-alaisuudesta huomauttaa myös Pia Eriksson (2009, 8). Hänen mukaansa adoptiotutkimuksen sisällöt ovat perinteisesti kohdistuneet adoption osapuoliin, adoptiovanhempiin, adoptoituun lapseen tai biologiseen äitiin. Esimerkiksi perheen parissa työskentelevät ammattilaiset ovat pitkään jääneet tutkimuksen ulkopuolelle, vaikka suurin osa adoptioon liittyvästä tiedosta on Erikssonin mukaan juuri ammattilaisten hallussa olevaa, käytännön kautta hankittua tietoa.

Tätä opinnäytetyötä tehdessä kotimaiseen adoptioon liittyvä tutkimus näyttäytyi varsin vähäisessä roolissa. Lähes kaikki saatavilla oleva tutkimuksellinen materiaali painottui kansainvälisiin adoptioihin, jonka yhteydessä kotimaan adoptiota sivuttiin ikään kuin vertailevana näkökulmana. Toinen kotimaiseen adoptioon liittyvä asiayh-

teys oli työn tekohetkellä varsin ajankohtainen avoin adoptio. Tästä esimerkkinä mainittakoon Saara Jäppisen pro gradu - työ (2012) ja Pelastakaa Lapset ry:n meneillään oleva Kohtaaminen - hanke, jonka tarkoituksena on kehittää kotimaista adoptio-työtä avoimen adoption suuntaan (Kohtaaminen - kotimaisen adoption kehittämishanke N.d.). Vaikuttaisi kuitenkin siltä, että selkeästi kotimaisiin vierasadoptioihin keskittyvää tutkimusta ei tällä hetkellä ole saatavilla.

3 ADOPTIOPROSESSI JA ADOPTIOVANHEMMUUS

Adoptioprosessi on juridinen ja byrokraattinen prosessi, joka pitää sisällään monia erilaisia vaiheita aina asiakkuudesta, asiointiin ja joskus loputtomalta tuntuvaan odotukseen saakka. Adoption eri osapuolille kyse on ennen kaikkea pitkäaikaisesta psyykkisestä ja tunneperäisestä prosessista, jonka juuret ulottuvat yksilön henkilökohtaisessa elämänhistoriassa jo aikaan ennen virallisen adoptioprosessin alkua. (Eriksson 2009, 6, 9.) Tässä luvussa tarkastellaan adoptioprosessia adoptionhakijan näkökulmasta. Adoptioprosessi käydään läpi vaihe vaiheelta, adoptioeuvonnasta odotusvaiheeseen ja siitä lapsen sijoittamiseen ja sen jälkeiseen aikaan. Tämä jälkeen tarkastellaan adoptioprosessin aikana rakentuvaa adoptiovanhemmuutta yksilön, parisuhteen sekä vanhempi-lapsisuhteen näkökulmasta.

3.1 Adoptioprosessi

Adoptioprosessi voidaan jakaa karkeasti kolmeen eri vaiheeseen: adoptioneuvontaan, odotusvaiheeseen ja lapsen sijoittamiseen tai prosessin keskeyttämiseen. Adoptionhakijan henkilökohtainen kasvuprosessi alkaa kuitenkin jo varhain ennen virallisen adoptioprosessia ja jatkuu sen rinnalla. (Eriksson 2009, 9, 31.) Useimmat adoptiohakijat hankkivat tietoa ja pohtivat halukkuuttaan adoptiovanhemmiksi ennen prosessiin lähtemistä (Karhumäki 2005, 12). Tämän jälkeen adoptioprosessi käynnistyy adoptioijan ottamalla yhteyttä palveluntarjoajaan (Eriksson 2009, 9-10) adoptioneuvonnan aloittamiseksi (Karhumäki 2005, 12). Adoptioneuvonnan ja siihen liittyvien valmennusten ja selvitysten jälkeen perheeseen voidaan sijoittaa adoptiolapsi (Adoptiolakityöryhmä 2010, 20), jos lupa adoptiolle on saatu (Oikeusministeriö 2010). Adoptioneuvonnan päättymisestä menee usein kuitenkin vuosia ennen kuin perhe saa tiedon lapsen saamisesta. (Miettinen, Röppänen & Viinikainen 2012, 12.) Kokonaisuudessaan adoptioprosessi voi kestää yhdestä vuodesta useampaan vuoteen (Eriksson 2009, 11).

3.1.1 Adoptioneuvonta

Suomessa adoptioprosessi alkaa aina adoptioneuvonnalla koskien adoption jokaista osapuolta. Adoptioneuvonta on lakisääteinen, maksuton sosiaalipalvelu ja sitä on mahdollisuus saada kuntien sosiaaliviranomaisilta tai Pelastakaa Lapset ry:n kautta. Adoptioneuvonnan tarkoituksena on arvioida hakijoiden ominaisuuksia ja edellytyksiä adoptiovanhemmuuteen, valvoa lapsen etua sekä auttaa ja tukea biologisia vanhempia päätöksen teossa. Jokainen adoptioprosessi on omanlaisensa ja siksi myös adoptioneuvonnan kesto vaihtelee hakijakohtaisesti. Pääsääntöisesti adoptioneuvonnan kesto on sekä kotimaan että ulkomaan adoptioissa noin vuodesta kahteen

vuotta. (Adoptioneuvonta N.d.) Suomen adoptiolautakunta vaatii, että tämän vaiheen tulisi kestää vähintään puoli vuotta, jotta neuvontaan ja kotiselvityksen tekemiseen on riittävästi aikaa (Karhumäki 2005, 13).

Adoptioneuvontaa toteutetaan tapaamisissa sosiaalityöntekijän kanssa. Tapaamisia on yleensä viidestä kymmeneen kertaan. Yhdessä adoptoivat hakijat osallistuvat tapaamisiin yhtä aikaa, joskus hakijoita voidaan tavata myös erikseen. Pelastakaa Lapset ry järjestää myös ryhmämuotoista adoptioneuvontaa adoptioneuvonnan osana. Ryhmätapaamisilla käydään läpi adoptiolapseen liittyviä asioita, kun taas henkilökohtaisissa tapaamisissa pääpaino on hakijoiden henkilökohtaisessa tilanteessa. (Brantberg, Eriksson, Haimi-Kaikkonen, Montonen, Mäkipää & Uimonen 2009a, 60-61.) Adoptioneuvonnan jälkeen sosiaalityöntekijä tekee kotiselvityksen ja antaa lausuntonsa hakijoiden soveltuvuudesta adoptiovanhemmiksi. Adoptioneuvonnan voi myös tarvittaessa keskeyttää, jos sosiaaliviranomainen tai hakija itse katsoo, ettei hakija ole soveltuva adoptiovanhemmuuteen. (Eriksson 2009, 11-12.)

Adoptioneuvonnan aikana toisaalta arvioidaan hakijan soveltuvuutta adoptiovanhemmaksi ja toisaalta valmistetaan hakijaa uuteen rooliinsa adoptiovanhempana. Samalla hakija käy läpi henkilökohtaista kypsymisprosessiaan ja arvioi myös itse omaa soveltumistaan adoptiovanhemmaksi. (Eriksson 2009, 11.) Adoptioneuvonnan sisällöt vaihtelevat hakijakohtaisesti. Neuvonnan aikana selvitetään hakijoiden ikä, perhetilanne, sosioekonomiset tekijät, terveydentila, motiivit ja lasta koskevat toivomukset. Lisäksi käydään läpi erilaisia teemoja, joihin sisältyy myös kotitehtäviä (Miettinen ym. 2011, 11-12). Teemat voivat liittyä hakijan toiveisiin, pelkoihin, tarpeisiin ja tunteisiin, mutta myös odotuksiin adoptiolasta, adoptiovanhemmuutta ja adoptioprosessia kohtaan sekä mahdollisiin haasteisiin, joita adoptiovanhemmuus tuo mukanaan. Myös kiintymyssuhdetta sekä hakijan käsityksiä lapsesta ja tämän kehityksestä käsitellään neuvonnan aikana. Näiden teemojen lisäksi neuvonnassa

käydään läpi myös hakijan omaa elämänhistoriaa, mahdollisia lapsuuden traumoja sekä entisiä ja nykyistä parisuhdetta. (Eriksson 2007, 50-55, 63, 67.)

3.1.2 Odotusvaihe

Adoptioneuvonnan jälkeen hakijat alkavat odottaa adoptiolasta. Tämä vaihe on adoptiohakijoille adoptioprosessin yksi haastavimmista ja raskaimmista vaiheista. Odotusvaiheen kestoa ei voida tarkasti määrittää vaan se vaihtelee kunkin adoptoijan kohdalla yksilöllisesti. (Eriksson 2009, 36-38.) Kotimaisissa adoptioissa odotusajan pituus on yleensä noin 2-5 vuotta (Miettinen ym. 2011, 12). Pitkä, passiivinen odotus sekä epävarmuus lapsen saamisesta tekevät tästä ajasta hakijalle erityisen raskaan, varsinkin kun odottaja ei pysty tekemään mitään konkreettista prosessin edistämiseksi. Yhteydenpito ammattilaisiin on tässä vaiheessa vähäistä verrattuna adoptioneuvonnan aikaisiin, säännöllisiin tapaamisiin sosiaalityöntekijän kanssa. (Eriksson 2009, 36-38.)

Odotusaikana odottajat pohtivat nykyistä ja tulevaa elämää, lapsen mukana tuomia muutoksia sekä omia roolejaan vanhempina ja puolisoina. He luovat mielikuvia itselleen ja lapsesta ja käyvät läpi näiden asioiden tuomia odotuksia ja pelkoja. Tällaiset tuntemukset ovat rinnastettavissa biologiseen odotukseen. Molempiin odotuksiin liittyy paljon tiedostamatonta ja tiedostettua pohdintaa odotuksen eri vaiheissa sekä lapsen tulon lähestyessä, vaikkakin adoptio-odotuksessa varmaa tietoa lapsen tulosta ei ole. Odotusaika on fyysisesti näkymätön vaihe, josta ulkopuoliset eivät voi tietää, jollei heille siitä kerrota. Tämän vuoksi odottajia on myös vaikea tunnistaa herkässä tilassa oleviksi odottaviksi vanhemmiksi. Ympäristöltä voi olla vaikea saada tukea ja ymmärrystä, ja odottajat saattavat myös kohdata ennakkoluuloja ja – asenteita ulkopuolisten ihmisten taholta. (Pärssinen-Hentula 2007c, 84-87.)

3.1.3 Lapsen sijoittaminen ja adoption jälkeinen aika

Adoptiolapsen synnyttyä biologisilla vanhemmilla on harkinta-aikaa vähintään kahdeksan viikkoa, jolloin lapsi on sijoitettuna lyhytaikaiseen sijasiperheeseen. Harkintajan jälkeen lapselle etsitään adoptiovanhemmat tai lapsi palaa biologisten vanhempiensa luokse. (Silminnäkijä: Rakasta minut henkiin 2013.) Adoptioneuvonnan antaja päättää sijoituspaikan lapsen edun ja tarpeiden mukaisesti, kuitenkin myös adoptiohakijoiden ja biologisten vanhempien toiveita kuunnellen (Adoptiolakityöryhmä 2010, 20).

Lapsitiedon saatuaan adoptionhakijat käyvät ensin tutustumassa lapseen sijasiperheessä. Lapsen kotiuduttua sosiaalityöntekijä seuraa sijoituksen onnistumista kotikäynnillä noin kuukausi sijoituksen jälkeen. (Silminnäkijä: Rakasta minut henkiin 2013.) Kotikäynnin tarkoituksena on arvioida perhe-elämän sujumista ja molemmin puoleista kiintymyssuhteen syntymistä. Tukea ja ohjausta annetaan tarvittaessa. Kotikäynnin jälkeen valmistellaan asiapaperit käräjäoikeuteen adoption vahvistamista varten. Jos kotikäynnillä selviää, ettei sijoituspaikka adoptiohakijoiden luona ole lapsen edun mukaista, tulee adoptioneuvonnan antajan järjestää yhdessä lastensuojeluviranomaisten kanssa uusi sijoituspaikka adoptiolain edellyttämänä. Uudelleen sijoittamista joudutaan kuitenkin hyvin harvoin tekemään. (Kulmala & Lippo 2013, 36-38.)

Adoption jälkeen adoptioneuvonta jatkuu tuki- ja seurantavaiheena (Tukea ennen ja jälkeen adoption N.d.). Siihen ovat oikeutettuja kaikki adoption osapuolet, syntymävanhemmat, adoptiovanhemmat sekä lapsi. Adoption jälkeisen neuvonnan tarkoituksena on tilanteen seuranta, perheen tuen tarpeen arviointi ja uudellisessa elämäntilanteessa tukeminen. Neuvonasta perhe saa tarpeen mukaan myös ohjausta muihin

sosiaali- ja terveyspalveluihin. (Adoption jälkeinen adoptioneuvonta ja jälkipalvelu N.d).

Adoption jälkeen osapuolet ovat oikeutettuja myös jälkipalveluun. Kotimaan adoptioissa jälkipalvelulla tarkoitetaan adoptiolaisia määriteltyä adoptoidun, adoptiovanhempien ja biologisten vanhempien lakisääteistä jälkipalvelua sekä siihen sisältyvää muuta tukea. (Pärssinen-Hentula 2007a, 146.) Sen tarkoituksena on turvata ja mahdollistaa itseä koskeva tiedon saaminen ja oman adoptiotaustan käsitteleminen (Pärssinen 2007b, 151). Jälkipalvelun kautta adoption eri osapuolet voivat selvittää tietoja muun muassa toisistaan, sisaruksistaan, juuristaan ja geneettisestä perimästään sekä luovuttamiseen johtaneista syistä (Adoption jälkeinen adoptioneuvonta ja jälkipalvelu N.d).

Yleensä ennen jälkipalveluun hakeutumista adoptoitu on pohtinut pitkään ja käynyt adoptioon liittyviä asioita läpi yhdessä perheensä tai muiden läheisten kanssa. Kiinnostus omia juuria kohtaan voi herätä myös esimerkiksi oman vanhemmuuden myötä. (Pärssinen 2007b, 151.) Myös adoptoidun jälkeläiset voivat hakea tietoa jälkipalvelun kautta. (Adoption jälkeinen adoptioneuvonta ja jälkipalvelu N.d.) Jälkipalvelua on velvollinen tarjoamaan se taho, joka on hoitanut adoptioneuvonnan. Jälkipalvelu on henkilökohtaista ja sitä antaa sosiaalityöntekijä. Tapaamisia järjestetään tarpeen mukaan yhdestä kerrasta useampaan kertaan. (Adoption jälkipalvelu N.d).

3.2 Adoptiovanhemmuus

Vanhemmuuteen kasvu on aikaa vievä prosessi, joka ei tapahdu hetkessä. Yksilö rakentaa omaa vanhemmuuttaan jo ennen todellista vanhemmuutta, vuorovaikutuksessa sosiaaliseen ympäristöönsä. Adoptioperheissä vanhemmuuteen kasvussa on kyse aivan erityisestä, monivaiheisesta ja pitkäaikaisesta, pohdintaa ja itsereflektiota sisältävästä kasvuprosessista. (Kestilä 2007, 15-16.) Sen juuret ovat adoptionhakijan henkilökohtaisessa elämänhistoriassa, ajassa ennen virallisen adoptioprosessin alkua. Tämä kasvuprosessi jatkuu virallisen adoptioprosessin alettua aina lapsen saamiseen ja adoptiovanhemmuuteen asti. (Eriksson 2009, 9).

Adoptioprosessin aikana adoptionhakija kohtaa usein sellaisia kriisejä, joiden läpikäyminen osaltaan vaikuttaa tulevaan vanhemmuuteen. Esimerkiksi mahdollinen biologinen lapsettomuus vaatii työstöä ennen mahdollisuutta tasapainoisten perhesuhteiden muodostumiseen adoption kautta. (Kestilä 2007, 15-16,26) Myös adoptioprosessi itsessään saattaa ajoittain tuntua kuormittavalta (Brantberg ym. 2009b, 10) ja siihen liittyvä pitkä, epävarma odotus vaikuttaa osaltaan siihen, kuinka adoptionhakija ja hänen lähipiirinsä valmistautuu tulevaan vanhemmuuteen (Kestilä 2007, 15). Tässä kontekstissa kasvu vanhemmuuteen tapahtuu toisaalta tiedostamatta (Kestilä 2007, 16), toisaalta sen tietoisesta valmistautumisesta ja valmentautumisesta myötä, jota adoptionhakija saa muun muassa adoptioeuvonnassa (Eriksson 2007, 22).

Lapsen saamisen jälkeen arki muuttuu monella tapaa. Pariskunnasta tulee perhe, adoptionhakijoista äiti ja isä. Elämään tulee toisaalta uutta sisältöä, mutta se myös rajautuu ja vastuu lisääntyy. (Kestilä 2007, 14.) Vanhemmuus tuo mukanaan toisaalta positiivisia, mutta myös negatiivisia tuntemuksia (Mts. 14) ja adoptiovanhempi saat-

taa lapsen saatuaan kokea esimerkiksi pettymystä, jos odotukset ja todellisuus eivät lapsen saavuttua kohtaa. Toisaalta adoptiovanhemmasta saattaa tuntua myös siltä, että häneltä odotetaan täydellistä vanhemmuutta, tai että hänellä ei ole samanlaista oikeutta valittaa kuin biologisilla vanhemmilla. (Karhumäki 2005, 14, 33-34.) Syitä näihin tuntemuksiin voivat olla esimerkiksi tarve todistaa olevansa hyvä vanhempi toisen synnyttämälle lapselle sekä adoptioprosessin myötä adoptiovanhemmuuteen kohdentuvat paineet. (Helo 2006, 36). Adoptiovanhemmat voivat myös kokea lapsen tulon jälkeen masennusta ja stressiä (Pärssinen-Hentula, Pietarila & Hietaranta 2007, 74.) Tällaiset muutokset vaikuttavat sekä yksilön, että pariskunnan elämään (Kestilä 2007, 14) eikä uusi elämä lapsiperheenä ole aina yksinkertaista (Rauma N.d.). Sopeutuminen uuteen elämäntilanteeseen saattaa toisinaan tuntua haastavalta (Kestilä 2007, 26) ja niinpä adoptiovanhempien onkin tärkeää huolehtia omasta jaksamisestaan adoption kaikissa vaiheissa sekä antaa itselleen lupa myös kielteisiin tunteisiin. (Karhumäki 2005, 14, 33-34.)

Kiintymyssuhde on yksi keskeisimmistä adoptiovanhempia ja - lapsia koskettavista kysymyksistä. Sen on yleisesti ajateltu liittyvän biologisen lapsen saamiseen (Sukula 2009, 35). 1990 - luvulta lähtien kiintymyssuhteen syntymiseen ja sen merkitykseen adoptiovanhemman ja lapsen välillä on alettu kiinnittämään enemmän huomiota myös adoptiotyössä. (Pärssinen-Hentula 2007b, 150.) Kiintymyssuhdeteorian keskeisin teoreetikko oli brittiläinen psykoanalyttikko John Bowlby. Hänen tutkimuksensa ovat osoittaneet, että pienen vauvan ja häntä ensisijaisesti hoitaneen ihmisen välille muodostuu ensimmäisen elinvuoden aikana kiintymyssuhde (Sukula 2009, 34), joka luo pohjan vauvan myöhemmälle sosiaaliselle kehitykselle (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 117.) On havaittu, että lapsen aiemmat kokemukset ja kiintymyssuhteet vaikuttavat siihen miten lapsi on valmis muodostamaan uuden kiintymyssuhteen (Pärssinen-Hentula 2007b, 150). Tämä korostuu erityisesti kansainvälisissä adoptioissa, joissa adoptiolapsilla on usein takanaan monia erokokemuksia ja kiintymisen uusiin vanhempiin voi siten muodostua haasteelliseksi (Sukula 2009, 35). Kotimaisissa adoptioissa lapsi viettää biologisen vanhemman harkinta-ajan sijaisperheessä, joka osaltaan luo pohjaa kiintymyssuhteen muodostumiselle myöhemmin adoptioperheessä.

Esimerkiksi kotimaisia adoptiolapsia hoitava sijaisäiti Marianne Hakala kokee, että pieni vauva pystyy luomaan kiintymyssuhteen adoptiovanhempiin luotuaan ensin turvallisen kiintymyssuhteen ensimmäisten elinkuukausiensa ajan häntä hoitaneeseen sijaisvanhempaan (Silminnäkö: Rakasta minut henkiin 2013).

Biologisten vanhempien tavoin myös adoptiovanhemmat kokevat tulevan vanhemmuutensa eri tavoin. Siinä missä toinen rakastuu lapseen välittömästi kuultuaan lapsen olemassa olosta voi toinen vanhempi tarvita aikaa lapsen kanssa synnyttääkseen kiintymyssuhteen. Kiintymyssuhteen muodostumisessa on biologisessa vanhemmuudessa ja adoptiovanhemmuudessa kuitenkin väistämättä eroja, sillä biologisessa vanhemmuudessa kiintymyssuhdetta edistää raskaus ja imetysaika, mikä taas adoptiovanhemmuudessa jää puuttumaan. (Karhumäki 2005, 35.)

Pärssinen-Hentulan (2007) mukaan adoptiovanhemmuuden yksi suurimmista haasteista on lapsen tukeminen siinä, että tämä pystyisi ymmärtämään omaa taustaansa, kuten adoptioon johtaneita syitä ja olosuhteita. Lapsen kehitykselle on tärkeää ymmärtää ja hyväksyä adoptiotausta osana omaa elämänhistoriaansa. Osa adoptoiduista on kiinnostuneita selvittämään omia biologisia juuriaan ja miettivät adoptioon liittyviä asioita. Toisaalta on myös huomioitava, etteivät kaikki adoptoidut pohdi näitä asioita kasvaessaan, eivätkä tahdo esimerkiksi selvittää omia biologisia vanhempiaan. Vanhempien onkin pystyttävä käymään keskustelua niistä kysymyksistä, joita lapselle herää adoptiosta, lapsen tarpeiden mukaan. (Pärssinen-Hentula 2007b, 151.)

4 ADOPTIOPERHEIDEN SOSIAALINEN TUKI

Adoptio on lähtökohdiltaan erityisluontoinen perheen perustamisen muoto. Siinä yhdistyvät eri osapuolten henkilökohtaisen kasvun näkökulma yhteiskunnallisessa ja juridisessa kontekstissa. Näistä lähtökohdista adoptioon liittyy myös tiettyjä erityiskysymyksiä ja tuen tarpeita vanhemmuuteen, parisuhteeseen sekä adoptiolapsen kasvuun liittyen. Lapsen ja koko adoptioperheen hyvinvoinnin takaamiseksi varhaisessa vaiheessa saadun ja jatkuvan tuen merkitys on ilmeinen (Brantberg 2009b, 11-12). Tässä luvussa tarkastellaan niitä sosiaalisen tuen muotoja, joita adoptioperheillä on tukenaan adoptioprosessin eri vaiheissa. Aluksi määritellään sosiaalinen tuki ja se, mitä se tarkoittaa adoptioperheiden näkökulmasta. Sen jälkeen tarkastellaan adoptioperheiden sosiaalisen tuen verkostoja virallisen eli formaalisen tukiverkoston, sekä epävirallisen eli informaalisen tukiverkoston näkökulmasta. Lopuksi keskitytään tarkastelemaan niitä kehittämiskohtia, joita kotimaisten adoptioperheiden tukemisessa nousee esiin.

4.1 Sosiaalinen tuki

Sosiaalinen tuki on moniulotteinen ja dynaaminen käsite. Arjessa sosiaalisesti tueksi voidaan käsittää kaikki sellainen huolenpito ja hoiva, joita ihminen tarvitsee vastoinikäymisissä, kriisitilanteissa tai elämänmuutoksissa selviytymisensä tueksi. Tutkimuksessa puolestaan sovelletaan usein eri määritelmiä ja näin ollen yhtä vakiintunutta sosiaalisen tuen määritelmää on vaikea löytää. Eri määritelmistä voi kuitenkin nostaa esiin tiettyjä yhdistäviä tekijöitä, jotka osaltaan rakentavat kuvaa sosiaalisesta tuesta. Tällaisina tekijöinä mainittakoon muun muassa *selviytyminen* ongelmatilanteissa ja eri elämänvaiheissa sekä ihmisten väliset *vuorovaikutussuhteet*. (Toivonen 2009, 7, 9).

Petri Kinnunen (1999, 102–103) lähestyy sosiaalista tukea elämänhallinnan näkökulmasta. Hän määrittelee sosiaalisen tuen *ihmisten, lähiyhteisöjen ja julkisen järjestelmän toiminnoiksi, joilla luodaan edellytyksiä elämänhallinnan autonomisuudelle*. Kinnusen mukaan yksilön mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäntilanteeseensa erityisesti silloin, kun siihen liittyy muutoksen mahdollisuus, on yhteydessä yksilön hyvinvoinnin rakentumiseen. Tätä autonomisuutta edistämällä sosiaalinen tuki tähtää siis yksilön hyvinvoinnin edistämiseen. Käytännössä kyse *resursseista*; siitä henkisestä, emotionaalisesta, tiedollisesta ja toiminnallisesta tuesta, joita ihmiset jakavat ollessaan vuorovaikutuksessa keskenään (Ruishalme & Saaristo 2009, 81). Sosiaalinen tuki rakentuu siten yksilöiden, lähiyhteisöjen sekä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin eri toimijoiden välisessä vuorovaikutuksessa (Kinnunen 1999, 103) ja määrittyy lopulta yksilön subjektiivisessa kokemuksessa, kun tuensaajalle muodostuu käsitys siitä, että häntä on tuettu (Kotakari & Rusanen 1996, 178).

Perheen perustaminen on aina valmistautumista ja sopeutumista vaativa elämänmuutos. Adoptiossa siihen liittyy vielä tiettyjä erityiskysymyksiä, kuten biologista lapsettomuutta, pitkä ja ajoittain kuormittavaltakin tuntuva adoptioprosessi sekä perhesuhteiden muodostuminen ja perheen yhteen kasvu lapsen saavuttua. (Brantberg ym. 2009b, 10–12.) Kinnusen määritelmään viitaten sosiaalisen tuen tarkoituksena on siten tukea adoptioperheitä perhe-elämän alkuun saamisessa ja siten turvata yksilöiden hyvinvointi ja edistää perheen jäsenten selviytymistä tässä haasteellisessa elämänvaiheessa.

4.2 Adoptioperheiden sosiaalisen tuen verkostot

Hyvinvoinnin tuottajat voidaan Tuire Sihvon (1996, 166) mukaan jakaa *viralliseen, eli formaaliseen tukiverkoston* sekä *epäviralliseen eli informaaliseseen tukiverkoston*. Virallisilla toimijoilla viitataan julkisen ja yksityisen sektorin toimijoihin, eli valtion, kunnan ja kaupallisten organisaatioiden tuottamiin palveluihin. Epävirallisia toimijoita ovat puolestaan mukaan perhe ja muut läheiset sekä kolmannen sektorin toimijat. Luonteenomaista tälle jaottelulle on formaalisen tukiverkoston selkeä *ammattillisuus* informaalisiin toimijoihin verrattuna (Kotakari & Rusanen 1996, 181).

Adoptioperheiden näkökulmasta formaalisen tukiverkoston tarkoitetaan sitä *ammattillista palvelu- ja tukiverkoston*, joka adoptioperheillä on tukenaan adoptioprosessin eri vaiheissa sekä lapsen saamisen jälkeen. Informaalisella tukiverkoston tarkoitetaan puolestaan läheisiltä saatua tukea, sekä vertaistukea. Huomionarvoista tässä lähestymistavassa on kuitenkin kolmannen sektorin asema sekä formaalisena, että informaalisena sosiaalisen tuen tuottajana. Sihvon jaottelun mukaan kolmas sektori lukeutuu selkeästi informaalisiin toimijoihin. Suomessa suurin osa adoptioon liittyvästä erityisosaamisesta sijoittuu kuitenkin kolmannen tai yksityisen sektorin kenttään (Brantberg ym. 2009b, 24) ja niinpä kolmannen sektorin tuottamaa adoptiotoimintaa tarkastellaan tässä opinnäytetyössä osana sekä formaalisten, että informaalisten toimijoiden kokonaisuutta.

4.2.1 Formaalin tukiverkosto

Adoptioperheillä on ympärillään laaja formaalin tukiverkosto, joka rakentuu kaikkien kolmen sektorin toimijoiden varaan. Lakisääteinen adoptioneuvonta valmentaa

adoptioperheitä ennen lapsen saapumista ja on perheen tukena tarpeen mukaan myös sen jälkeen (Adoptioneuvonta N.d). Lisäksi adoptioperheiden formaalisesta tukiverkostosta voidaan erotella yleinen, kaikille lapsiperheille suunnattu palveluverkosto sekä sellaiset adoptioasioihin erikoistuneet toimijat, jotka tuottavat erityisesti adoptioperheille suunnattua toimintaa ja palveluita (Brantberg ym. 2009b, 23).

Julkisen palveluverkoston muodostavat ne sosiaali-, terveys- ja opetustoimen palvelut, joihin adoptioperhe on oikeutettu lapsen saatuaan muiden lapsiperheiden tavoin. Tämä tukiverkosto koostuu kaikille suunnatuista peruspalveluista sekä erityispalveluista niissä tilanteissa, kun erityisen tuen ja avun tarpeita ilmenee. Niinpä adoptioperheet kuuluvat muiden lapsiperheiden tavoin neuvolan, kouluterveydenhuollon, päivähoidon sekä muiden sosiaali- ja terveyspalveluiden tarjoaman tuen piiriin. Mikäli erityisen tuen tai avun tarvetta ilmenee, perhe ohjataan tilanteen edellyttämien erityispalveluiden piiriin. Tällaisia palveluita ovat esimerkiksi perheneuvola, erilaiset terapiapalvelut sekä lastenpsykiatrian palvelut. (Brantberg ym. 2009b, 23–25.)

Julkisen palveluverkoston lisäksi maassamme toimii joukko adoptioasioihin erikoistuneita toimijoita, jotka tuottavat adoptioperheille tarkoitettua toimintaa ja palveluita. Tällaisina toimijoina mainittakoon esimerkiksi Pelastakaa Lapset ry, Adoptioperheet ry, Interpedia sekä Yhteiset lapsemme ry. (Brantberg ym. 2009b, 23–24, 29.) Nämä toimijat järjestävät adoptionhakijoille sekä jo lapsen saaneille adoptioperheille valmennus-, neuvonta- ja vertaistoimintaa, kuten valmennuskursseja ja ryhmätapaamisia. (Eriksson 2007, 16.) Lisäksi nämä adoptiotoimijat toimivat yhteistyössä adoptioosaamiseen kehittämiseksi erilaisten hankkeiden, koulutusten ja konsultoinnin kautta (Brantberg ym. 2009b, 14).

Kotimaisten adoptioiden näkökulmasta huomionarvoista on kuitenkin se, että osa adoptioasioihin erikoistuneista toimijoista kohdentaa toimintansa selkeästi kansainväliseen adoptiotoimintaan. Esimerkiksi Interpedian ja Yhteiset lapsemme ry:n palvelut, kuten adoptiokuraattori sekä monet valmennuskurssit on suunnattu ainoastaan ulkomailta lapsensa adoptoiville tai adoptoineille perheille (Kansainvälinen adoptio N.d., Tukipalvelut N.d.). Kotimaasta adoptoivien perheiden kannalta keskeisenä toimintamuotona mainittakoon Pelastakaa Lapset ry:n järjestämä sijais- ja adoptiovanhemmuuteen valmentava PRIDE – koulutus (Eriksson 2009, 16). Myös jotkin yksityisen sektorin toimijat järjestävät adoptioperheille tarkoitettua valmennus- ja tukitoimintaa (Brantberg ym. 2009b, 29), lisäksi Adoptioperheet ry järjestää vertaisryhmätoimintaa sekä kotimaasta, että ulkomailta lapsensa adoptoiville tai adoptoineille (Adoptioperheet ry N.d.).

4.2.2 Informaalinen tukiverkosto

Informaalisella tukiverkostolla viitataan Tuire Sihvon (1996, 166) jaottelun mukaan yksilön lähiverkostoihin - perheeseen, sukuun, ystäviin ja tuttaviiin - sekä kolmannen sektorin toimintaan, kuten vapaaehtois- ja vertaistukitoimintaan. Niiden merkitys erityisesti emotionaalisen ja materiaalisen tuen tarjoajana muodostuu tuensaajalle usein ammatillista tukea tärkeämmäksi (Mattheas 1996, 20). Sekä Sihvo (1996, 175) että Kotakari & Rusanen (1996, 178) korostavat perheen ja sukulaisten merkitystä ensisijaisina tuen tarjoajina. Myös vertaistukitoiminta koetaan Kotakarin & Rusasen mukaan tärkeäksi, kuitenkin useimmiten toissijaiseksi perheen ja sukulaisten jälkeen. Ammattiauttajien tukiverkosto tulee kuitenkin selkeästi informaalisen tukiverkoston jälkeen. (Mts. 178.)

Adoptioperheiden läheisiltä saatu tuki vaikuttaa lähdekirjallisuuden valossa painottuvan emotionaaliseen tukeen sekä konkreettiseen arjessa auttamiseen. Erityisesti omat vanhemmat (Selin 2007, 47) sekä ystävät (Sukula 2009, 118) koetaan tärkeiksi ymmärryksen, hyväksynnän ja henkisen tuen tarjoajina. Selinin (2009, 37) mukaan ympäristön hyväksyntä on eduksi perheen jäsenten sopeutuessa uuteen arkeen lapsen saavuttua. Toisaalta perhe, suku ja tuttavat koetaan myös tärkeiksi konkreettisen avun tarjoajaksi, esimerkiksi lasten- ja kodinhoitoon liittyen (Selin 2007, 50, Kärkkäinen 2006, 27–28). Kärkkäisen opinnäytetyössä (2006, 32) läheisiltä saadun tuen merkitys nousi esiin erityisesti lapsen saamisen jälkeen. Odotusvaiheessa kaivattiin lähinnä ymmärrystä ja hyväksyntää ja usein jo tietoa siitä, että apu on saatavilla, koettiin riittäväksi. Käytännön apu ja arjessa tukeminen tulivat emotionaalisen tuen rinnalle vasta lapsen saamisen jälkeen. (Kärkkäinen 2006, 26–27.)

Vertaistuellalla näyttäisi lähdekirjallisuuden perusteella olevan erityisen merkittävä rooli adoptioperheiden kaikissa elämänvaiheissa. Muun muassa Kokon opinnäytetyössä (2009, 51) ja Selinin pro gradu - tutkielmassa (2009, 46) vertaistuki nousee esiin tärkeimpänä adoptioperheiden tukimuotona. Vertaisilta saadun tuen lähtökohdaksi on ajatus siitä, että saatu tuki perustuu samankaltaisessa tilanteessa elävien ihmisten yhteiseen kokemukseen asiasta tai ongelmasta, johon muut auttajatahot eivät välttämättä pysty vertaisten tavoin samaistumaan (Laimio & Karnell 2010, 11–13). Kokon (2009, 51) mukaan adoptioperheet kokevat vertaistuen tarpeelliseksi kaikissa perhe-elämänvaiheissa, sekä vanhemmuuden ilojen, että haasteiden jakamiseksi. Jaetut kokemukset synnyttävät sellaista ymmärrystä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta (Selin 2009, 46), jota muu lähipiiri ei välttämättä pysty tarjoamaan (Kärkkäinen 2006, 30–31). Myös toisilta adoptioperheiltä saatu tieto ja käytännön järjestelyihin liittyvät neuvot koetaan tärkeäksi (Kärkkäinen 2006, 31, Selin 2009, 46–47).

Vertaistukitoimintaa toteutetaan useilla eri tavoilla. Se voi olla organisoitua, kansalaisten tai ammattilaisten yksin tai yhdessä toteuttamaa säännöllistä ryhmätoimintaa tai spontaanisti syntyvää, kahden henkilön välistä tai verkostoissa, kuten Internetin keskustelupalstoilla jaettavaa tukea. (Nylund 2005, 203.) Suomessa adoptioperheille tarkoitettua vertaistukitoimintaa toteutetaan adoptiotonosaamiseen erikoistuneiden toimijoiden, kuten adoptiojärjestöjen toimesta (Eriksson 2007, 16). Kontakteja toisiin adoptioperheisiin syntyy siten esimerkiksi valmennusryhmien kautta, myös Internetin keskustelupalstat tarjoavat adoptiovanhemmille väylän verkostoitumiseen (Kärkkäinen 2006, 31). Myös toiset lapsiperheet (Selin 2009, 47) tai esimerkiksi biologisen lapsettomuuden läpikäyneet läheiset (Kärkkäinen 2006, 31) voivat toimia vertaistuen tarjoajina adoptioperheille.

4.3 Adoptiotoiminnan kehittämiskohtia

Adoptioiden parissa tehtävä työ on haasteellista ja se vaatii työntekijöiltä asiantuntemusta (Eriksson 2007, 92). Tästä huolimatta adoptiotoiminnan kenttä näyttäytyy lähdeaineistossa pirstaleiselta. Adoptio-osaamista ei luoda maassamme esimerkiksi minkään varsinaisen koulutuksen kautta (Rauma 2004, 19) eikä adoptioon liittyvää tutkimustoimintaa ei ole toistaiseksi organisoitu yliopistojen tai tutkimuslaitosten alaisuuteen (Brantberg ym. 2009b, 18). Pösön (2004, 140) mukaan adoptioasiantuntijuus syntyykin usein joko sattuman kautta tai sitten se on eriytetty siihen erikoistuneille, pääasiassa valtakunnallisille toimijoille, kuten adoptiojärjestöille.

Maassamme on toteutettu jonkin verran adoptioon liittyvää kehittämistoimintaa 2000 -luvulla, pääasiassa adoptiotoiminnassa vaikuttavien keskeisten organisaatioiden toimesta. Esimerkiksi Pelastakaa Lapset ry:n toiminnasta mainittakoon *Adoptiolapselle eheämpi elämä* -hanke (2006-2009) kansainvälisen adoptioperheiden

tukemiseksi, sekä käynnissä oleva *Kohtaaminen* - kotimaisen adoption kehittämishanke (2010–2013), jonka näkökulma on kuitenkin selkeästi avoimen adoption kehittämistyössä (*Kohtaaminen - kotimaisen adoption kehittämishanke* N.d.)

Sosiaalialan osaamiskeskus Det Finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området (FSKC) on puolestaan käsitellyt adoptiotoiminnan kehittämistä joissakin 2000 - luvun lopulla ilmestyneissä julkaisuissaan. Näistä esimerkkinä mainittakoon muun muassa Pia Erikssonin *Prosessiluontoinen adoptioneuvonta* (2007) sekä *Valtakunnallisen adoptio-osaamisen hyvien käytäntöjen kehittäminen ja levittäminen* – hanke (VAHKE, 2007-2009), joissa molemmissa käsitellään adoptioperheiden ammatilliseen tukeen liittyvä kehittämistoiminta. Tällaisten hankkeiden ja projektien lisäksi lisätutkimusta tarvittaisiin kuitenkin koko adoptiotoiminnan kentälle (Eriksson 2009, 95) ja erityisesti kotimaiseen adoptioon liittyen, sillä lähdeaineiston perusteella se vaikuttaa jäävän kansainvälisen adoption varjoon sekä tutkimus-, että kehittämistoiminnassa.

Asiakastyöhön kohdistuvana haasteena voi puolestaan nähdä tuen epätasaisen kohdentumisen adoptionhakijoille ja adoptioperheille. Adoptioneuvonnan toteutuksessa ja sisällössä on usein alueellista ja työntekijäkohtaista vaihtelua (Brantberg ym. 2009b, 20). Neuvonnan tueksi tarkoitettuun vapaaehtoiseen tukitoimintaan, kuten lisävalmennukseen, osallistuminen jää taas usein riippumaan pitkälti adoptionhakijan omasta aktiivisuudesta, sillä tukitoiminnan tarjonnassa on usein paikkakuntaakohtaisia eroja (Mts. 28) ja osallistumisesta saattaa koitua osallistujalle myös taloudellisia lisäkustannuksia (Tervonen-Arnkil 2007, 179) Näissä puitteissa esimerkiksi valmennuskursseille osallistuu arvion mukaan noin 20 % kaikista adoptionhakijoista ja useimmiten ne hakijat, joille lisävalmennuksesta olisi eniten hyötyä, jäävät kurssien ulkopuolelle (Brantberg ym. 2009, 20).

Neuvonnan ja vanhempien valmentamisen lisäksi myös adoption jälkeisen tuen merkitys adoptioperheille on ilmeinen. Perhekohtaisista tarpeista riippuen tarjolla tulisi olla myös muita adoptioneuvontaa täydentäviä tukimuotoja sekä seurantavaiheen aikana, että adoptioperheen myöhemmissä elämänvaiheissa. Adoptioon liittyvä erityisosaaminen keskittyy kuitenkin tällä hetkellä selkeästi yksityisen ja kolmannen sektorin adoptiotoimijoille, eikä julkisissa peruspalveluissa aina ole riittävää osaamista vastaamaan adoptiolasten ja perheiden erityistarpeisiin. Adoptio-osaamista olisi-kin saatava laajemmin myös julkisen sektorin sosiaali- ja terveyspalveluihin, esimerkiksi kouluttamalla neuvoloissa, päivähoitossa sekä kouluissa työskenteleviä ammattilaisia. (Brantberg ym. 2009, 16-18, 26-28.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Adoptioperheet ry:n kanssa lukukaudella 2012 - 2013. Työn aihe alkoi hahmottua loppuvuodesta 2011, mutta varsinaisesti työ lähti käyntiin syyslukukaudella 2012, kun työn aihe tarkentui lopulliseen muotoonsa ja tietoperusta alkoi rakentua. Tällöin sovittiin myös yhteistyöstä Adoptioperheet ry:n kanssa ja otettiin ensi kertaa yhteyttä haastateltaviin. Aineiston keruu tapahtui helmi-maaliskuussa 2013 ja aineisto käsiteltiin huhtikuun aikana. Lopullisesti työ valmistui toukokuussa 2013.

Tässä luvussa käydään läpi opinnäytetyöprosessia ja siihen liittyviä vaiheita. Aluksi määritellään tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset, sen jälkeen kuvataan tutkimusmenetelmä sekä aineiston keruu. Tämän jälkeen kuvataan aineiston analyysi ja lopuksi pohditaan vielä tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä.

5.1 Työn tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Lähdeaineiston perusteella vaikuttaisi siltä, että Suomessa adoptiotoiminta ja adoptioperheille suunnattu tuki kohdentuu pääosin kansainvälisiin adoptioihin. Kotimaisiin adoptioihin liittyvä tutkimus ja kirjallisuus näyttävät kansainvälisten adoptioiden rinnalla vähäisenä ja ulkomailta lapsensa adoptoiville tai adoptoineille vaikuttaisi olevan tarjolla monipuolisemmin erilaista tukitoimintaa, kuten valmennuskursseja ja vertaistoimintaa. Adoptiotoiminnassa vaikuttaisi lähdeaineiston perusteella olevan myös aluekohtaista vaihtelua.

Näistä lähtökohdista opinnäytetyön tarkoituksena selvittää, minkälaisia kokemuksia adoptioperheillä on saadusta sosiaalisesta tuesta kotimaisen adoptioprosessin aikana ja onko saatu tuki vastannut kotimaan adoptioperheiden tuen tarpeisiin. Tarkoituksena on myös kartoittaa adoptiotoiminnan kehittämiskohtia kotimaan adoptioperheille näkökulmasta Adoptioperheet ry:n käyttöön. Tutkimuskysymykset ovat:

1. Minkälaista sosiaalista tukea perheet ovat saaneet adoptioprosessin eri vaiheissa?
2. Miten adoptiotoimintaa voisi kehittää kotimaan adoptioijille suunnatun sosiaalisen tuen näkökulmasta?

Molempia tutkimuskysymyksiä tarkastellaan formaalisen ja informaalisen tukiverkostojen näkökulmasta; toisin sanottuna tarkastellaan sitä, minkälaista sosiaalista tukea kotimaan adoptioperheet ovat saaneet ammatillisilta tukiverkostoilta, läheisiltään ja vertaisiltaan sekä minkälaisia kehittämiskohtia näistä sosiaalisen tuen muodoista nousee esiin.

5.2 Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu

Tutkimuksen lähestymistavaksi valittiin kvalitatiivinen, eli laadullinen lähestymistapa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimuskohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman *kokonaisvaltaisesti* (Hirsjärvi ym. 1997, 152). Taustalla on Hirsjärven ym. (Mts. 152) mukaan ajatus moninaisesta todellisuudesta, jossa asiat ja tapahtumat ovat suhteessa toisiinsa ja muovaavat toisiaan. Totuuden etsimisen sijaan keskitytään tulkitoihin, jotka kumpuavat tutkittavien kokemuksista ja käsityksistä, ja tarkoituksena on saavuttaa tietoa, joka auttaa tutkittavan asian tai ilmiön ymmärtämisessä (Vilkkä 2005, 49, 97). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkimussuunnitelma muotoutuu olosuhteiden mukaan tutkimuksen edetessä. Aineisto hankitaan laadullisin metodein, kuten haastattelemalla tai erilaisten dokumenttien ja tekstien diskursiivisilla analyyseilla. Kohdejoukko valitaan tarkoituksen mukaisesti ja aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Mittausvälineiden sijaan saatu tieto perustuu tutkijan havaintoihin sekä vuorovaikutuksessa syntyviin tuloksiin. (Hirsjärvi ym. 1997, 155.)

Tässä opinnäytetyössä tutkimusmetodina käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Se katsottiin työhön soveltuvaksi yhteistyössä opinnäytetyön ohjaajan kanssa, sillä työn tarkoituksena on tuoda esiin haastateltavien kokemuksia adoptioprosessista ja sen aikaisesta tuensaannista. Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa haastattelu rakentuu tutkimusaiheen kannalta keskeisten aihepiirien, eli teemojen varaan. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47.) Niitä käsitellään keskustelevalle otteella, siten että vastaaja antaa oman kuvauksensa kustakin alueesta (Vilkkä 2005, 101–102). Teemat ovat kaikille samat (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47), mutta niiden käsittelyjärjestyksellä ei ole merkitystä (Vilkkä 2005, 102). Teemahaastattelu on siten lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua tarkkoine kysymyksenasetteluineen (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47).

Teemahaastattelun toteutuksen taustalla vaikuttavat Hirsjärven & Hurmeen (2000, 66) mukaan tutkittavan ilmiön perusluonne ja pääkäsitteet, jotka hahmottuvat aiheeseen liittyvän tietoperustan pohjalta. Haastattelurunko rakentuu puolestaan pääkäsitteiden sekä niiden alakäsitteiden ja -luokkien mukaisiin teema-alueisiin. Haastattelutilanteessa teema-alueet tarkennetaan vielä haastattelukysymyksillä, jotka muotoutuvat lopulliseen muotoonsa haastattelijan ja haastateltavan välisessä vuorovaikutuksessa. Siten teemahaastattelu mahdollistaa tutkittavan aiheen monipuolisen käsittelyn tutkittavan subjektiivisen kokemuksen kontekstissa. (Mts. 66–67.)

Tässä tutkimuksessa haastattelu eteni adoptioprosessia mukailleen. Teema – alueita oli neljä:

1. Ennen adoptiota

2. Adoptiioneuvonta ja odotusvaihe

3. Lapsen saamisen jälkeen

4. Adoptiotoiminnan kehittäminen

Kolmessa ensimmäisessä teemassa haastateltavien saamaa sosiaalista tukea käsiteltiin formaaliselta ja informaaliselta tukiverkostolta saadun tuen näkökulmasta. Neljännessä teemassa *Adoptiotoiminnan kehittäminen* käsiteltiin haastateltavien kokemuksia siitä näkökulmasta, kuinka koko adoptioprosessin aikana tarjolla olevaa sosiaalista tukea voisi kehittää. Teema-alueiden puitteisiin luotiin haastattelukysymykset, jotka tarkentuivat kullakin haastattelukerralla sen mukaan, kuinka haastattelutilanne eteni ja minkälaista keskustelua haastateltavan kanssa syntyi. Haastattelurunko on liitteenä työn lopussa (liite 1.).

Haastattelut toteutettiin helmi-maaliskuussa 2013. Tutkimusjoukko koostui kuudesta kotimaisen adoption kautta lapsensa adoptoineesta perheestä. Perheistä viisi oli Keski-Suomesta ja yksi Kanta-Hämeestä. Heidät tavoitettiin pääasiassa sosiaalisen median kuten facebookin ja muiden Internet-ryhmien kautta. Kaiken kaikkiaan haastateltavien tavoittaminen osoittautui haastavaksi. Adoptioperheet ry:n kautta löytyi joitakin kontakteja pääasiassa pääkaupunkiseudulla asuviin kotimaan adoptoijiin, mutta vei aikaa ennen kuin perheitä alkoi löytyä myös Jyväskylän lähiseuduilta. Haastattelut toteutettiin pääasiassa haastateltavien kotona, lisäksi yksi haastattelu toteutettiin pitkän välimatkan vuoksi videopuhelulla, Skype - ohjelmaa hyödyntäen. Haastatteluun osallistui kullakin kerralla perheen äiti, lisäksi yksi haastateltavista lähetti vielä jälkeempään haastattelua täydentäviä kommentteja puolisoiltaan sähköpostitse. Haastattelijana paikalla oli haastattelukerrasta riippuen joko yksi tai molemmat työn tekijät. Tämä järjestely katsottiin tekijöiden ja haastateltavien aikataulujen yhteensovittamisen kannalta toimivimmaksi. Kaikki haastattelut dokumentoitiin nauhurilla. Aineiston purku tapahtui litteroimalla eli kirjoittamalla nauhoitukset sanasta sanaan haastattelusta seuraavien päivien aikana.

Kaikki haastateltavat olivat adoptoineet lapsensa vuosien 2004–2011 välillä. Tämä oli huomioitava haastattelurunkoa suunniteltaessa, sillä vuoden 2012 adoptiolakimuutoksen yhteydessä kotimaiset adoptiot asetettiin kansainvälisen adoption tavoin lupamenettelyn alaiseksi. Näin ollen adoptioprosessin kulku - jonka pohjalle haastattelurunko rakentui - on hieman muuttunut lakiuudistuksen jälkeen, kun adoptionhakijat tarvitsevat adoptiolautakunnan luvan ennen adoptiolapsen sijoittamista perheeseen. Kaikki haastateltavat olivat kuitenkin adoptoineet lapsensa lakimuutosta edeltävänä aikana, jolloin adoption vahvistamista voitiin alkaa valmistelemaan sen jälkeen, kun adoptiolapsi oli sijoitettu adoptionevonnan saaneille adoptionhakijoille.

5.3 Aineiston analysointi

Aineiston analyysillä tarkoitetaan koko aineistonkäsittelyyn liittyvää prosessia, alkaen aineiston keräämisestä ja päättyen tuloksien tulkintaan. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 143.) Laadullisessa tutkimuksessa analyysin tavoitteen on selkeyttää aineistoa ja sitä kautta synnyttää tietoa tutkittavasta aiheesta. Tarkoituksena on tiivistää kerätty aineisto niin, ettei siihen sisältyvä informaatio häviä. (Eskola & Suoranta 1998, 138.) Analysointitavat voidaan jaotella karkeasti kahteen eri lähestymistapaan, *selittävään* ja *ymmärtävään*. Selittävässä tavassa pääpaino on tilastollisessa analyysissä ja päätelmien teossa. Ymmärtävässä tavassa pääpaino on laadullisen analyysin ja päätelmien teossa. Valinta näiden kahden lähestymistavan välillä tulee tehdä sen mukaan, mikä parhaiten vastaa tutkimustehtävään. (Hirsjärvi ym. 2007, 219) Tähän tutkimukseen valittiin ymmärtävä lähestymistapa, koska tutkimus on kvalitatiivinen ja sen tavoitteena on tuoda esiin adoptioperheiden kokemuksia adoptioprosessista ja sen eri vaiheissa saadusta sosiaalisesta tuesta.

Haastatteluaineistosta analyysiin siirtymiseen on useita teitä. Tässä tutkimuksessa lähdettiin ensin tekemään *koodausta* ja sen jälkeen siirryttiin analyysiin. Tätä ennen aineisto oli litteroitu, eli nauhoitukset oli kuunneltu ja kirjoitettu sanasta sanaan. Koodaus toteutettiin Hirsjärven & Hurmeen (2000. 161) kuvaaman raaka-analyysin mukaisesti käyden aineisto läpi samalla koodaten ja luokitellen. Tosin sanottuna, aineistosta ilmeneville tulkinnoille annetaan koodimerkki, jonka avulla aineistoa käydään luokitellusti läpi (Eskola & Suolaranta, 1998. 156). Koodaus ja analysointi tehtiin opinnäytetyön tutkimuskysymysten pohjalta ja haastatteluissa käytetty teemahaastattelunrunko toimi koodauksen apuna. Teksti luettiin useampaan kertaan ja siitä poimittiin esiin nousevia kohtia aineiston koodaukseen niin, että ne vastasivat tutkimuskysymyksiin. Koodimerkkien tehtävänä oli toimia muistiinpanoina annetulle tulkinnalle. Niiden avulla saatiin myös jäsenneltyä tulkinnat, sekä hahmoteltua analyysissä käsiteltävät asiat.

Koodauksen ohella tehtiin myös teemoittelua, jolloin nämä kaksi menetelmää limityivät toisiinsa. Teemoittelulla saatu aineisto jaetaan ja sieltä poimitaan keskeisimmät asiat eri aihepiireistä. Teemoittelua käytetään yleensä silloin kun halutaan ratkaista jokin käytännöllinen ongelma. Onnistuakseen teemoittelussa teoreettisen tiedon ja käytännön tulee olla vuorovaikutuksessa, mikä näkyy tutkimuksessa niiden yhteen kietoutumisena. (Eskola & Suoranta 1998, 176, 179.) Tässä tutkimuksessa haastattelussa käytetyt teemat loivat analysoinnille kehykset, joiden mukaan teemoittelu rakentui myös varsinaisessa analysointivaiheessa. Nämä teemat vastasivat myös tutkimusongelmaan. Teemoittelu mahdollisti sen, että aineistosta saatiin muodostettua yhtenäinen kokonaisuus, minkä pohjalta pystyttiin poimimaan tutkimuksen kannalta keskeisimmät tulokset.

5.4 Luotettavuus ja eettisyys

Vaikka kvalitatiivisen tutkimuksen arviointi ei aina ole yhtä helppoa kuin kvantitatiivisen, tulee sen luotettavuutta ja pätevyyttä kuitenkin jollakin tavalla arvioida (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b). Luotettavuuden arvioimiseen käytettävät *reliabiliteetin*, eli mittaustulosten toistettavuuden ja *validiteetin*, eli tulosten pätevyyden käsitteet soveltuvat paremmin kvantitatiivisen tutkimukseen ja niinpä kvalitatiivisessa tutkimuksessa huomio kiinnittyy enemmän tutkimuksen toteutuksen tarkkaan kuvaamiseen. Tarkka kuvaus tutkimuksen toteutuksesta parantaa luotettavuutta ja se pätee tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Tuloksista puhuttaessa tulisi huomio kiinnittää siihen, että tutkimuksessa käy ilmi mihin päätelmät ja tulkinnat perustuvat. (Hirsjärvi ym. 2007, 226-228.) Nämä seikat huomioiden tutkimuksessa pyrittiin kuvaamaan kaikki työskentelyvaiheet selkeästi ja tarkasti, jotta lukija pystyy muodostamaan käsityksen siitä, miten saatuihin tuloksiin on päästy ja arvioimaan tutkimuksen luotettavuutta.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan parantaa myös useiden eri tutkimusmenetelmien yhteiskäytöllä eli *triangulaatiolla*. Sen tarkoituksena on osoittaa, ettei jokin saatu tulos ole sattumanvarainen. Triangulaatiot voidaan jakaa neljään eri tyyppiin. *Metodologinen tai metodinen triangulaatio* tarkoittaa useiden menetelmien käyttöä samassa tutkimuksessa, *tutkijatriangulaatio* puolestaan aineiston kerääjänä ja tulosten analysoijana toimii useita tutkijoita. *Teorettisessa triangulaatio*ssa käsiteltävää ilmiötä lähestytään eri teorioiden näkökulmista ja *aineistotriangulaatio*ssa ongelman ratkaisemiseksi kerätään useita erilaisia tutkimusaineistoja. (Hirsjärvi ym. 2007, 228) Tässä tutkimuksessa on käytetty tutkijatriangulaatiota. Aineiston keruuseen osallistuivat molemmat tekijät, kuitenkin niin, että haastattelutilanteessa paikalla oli haastattelukerrasta riippuen joko yksi, tai molemmat työn tekijät. Myös haastattelun purku ja analysointi toteutettiin itsenäisesti, mutta litteroitua aineistoa, sekä siitä saatuja tuloksia käytiin vielä yhdessä läpi ennen tulosten raportointia. Näin varmistettiin, että molemmilla tekijöillä oli yhtenevä käsitys aineiston sisällöstä ja analyysissä esiin nousseista tulkinnoista raportointiin ryhdyttäessä.

Tulosten luotettavuuden kannalta huomion arvoista on se, että kaikki haastateltavat olivat naisia. Vaikka saatu aineisto kerättiin perheenäideiltä, pyrkimyksenä oli koko tutkimusprosessin ajan tuoda esiin koko perheen näkökulmaa. Haastattelutilanteessa haastateltavat pyrittiinkin kohtaamaan koko perheen edustajana ja esimerkiksi isien kokemuksista ja tuntemuksista kysyttiin erikseen, jos niitä ei muutoin tullut esiin. Toinen tulosten luotettavuuteen vaikuttanut tekijä oli se, että lähes kaikki haastateltavat olivat Keski-Suomen alueelta. Kirjallisuuden perusteella adoptiotoiminnassa on nähtävissä alueellisia eroja, jolloin harkittavaksi jää voiko saaduista tuloksista tehdä yleistäviä tulkintoja. Tässä yhteydessä on kuitenkin hyvä huomioida, että osa haastateltavista oli adoptioprosessin aikana asiakkaana muiden paikkakuntien palveluntajilla ja näin ollen saanut esimerkiksi adoptioneuvontaa myös muualta kuin Keski-Suomesta.

Luotettavuuden arvioinnin ohella tutkimuksen tekoon liittyy myös eettisiä kysymyksiä. Valmiita vastauksia niihin ei ole ja siksi eettiset päätökset jäävät pitkälti tutkijan oman harkinnan varaan. Eettisen problematiikan huomioiminen on kuitenkin tärkeää, sillä se mahdollistaa eettisesti kestäväen tutkimuksen tekemisen. (Eskola & Suoranta 1998, 52.) Tässä tutkimuksessa on koko työskentelyprosessin ajan pyritty eettisesti kestävien ratkaisujen tekemiseen huomioimalla tutkittavan aiheen arkaluontoisuus ja siksi toimimalla hyvien tutkimuskäytäntöjen mukaisesti.

Tietojen käsittelemiseen liittyy kaksi etiikan kannalta keskeistä käsitettä: *luottamuksellisuus* ja *anonymiteetti*. Luottamuksellisuus on sitä, että tutkija lupaa sen, minkä pystyy pitämään. Anonymiteetillä tarkoitetaan puolestaan sitä, että tutkimuksessa yksittäisen henkilön tunnistaminen tehdään mahdollisimman vaikeaksi. Nämä kaksi käsitettä kulkevat usein käsi kädessä. Esimerkiksi puhuttaessa tutkittavien anonymiteetin säilyttämisessä, tutkijan tulee huolehtia, ettei tutkimuksesta ole mahdollista tunnistaa yksittäisiä henkilöitä. (Eskola, Suoranta 1998. 57) Luottamuksellisuus pätee myös tietojen käsittelyyn ja säilyttämiseen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006c.)

Luotettavuuteen ja anonymiteettiin kiinnitettiin huomiota koko opinnäytetyöprosessin ajan. Haastateltavilta saatiin perehtyneesti suostumus (informed consent) tutkimukseen osallistumisesta. Tällä tarkoitetaan Hirsjärven ym. (2007, 25) kuvaamaa käsitettä siitä, että haastateltaville annetaan riittävästi tietoa tutkimuksen kulusta ja sisällöstä ja siten pyritään estämään tutkimukseen osallistuvien harhaan johtaminen. Haastateltaville kerrottiin jo tutkimukseen kutsuttaessa mitä tutkimus koskee ja millä tavoin tutkimus toteutetaan. Haastattelutilanteen alussa varmistettiin vielä, että tutkittavat olivat ymmärtäneet mistä on kysymys ja annettiin mahdollisuus kysymysten esittämiseen. Aineistoa käsiteltiin koko opinnäytetyöprosessin ajan luottamuksellisesti, eikä saatua aineistoa käytetty muuhun kuin sovittuun tarkoitukseen. Työn raportissa kaikki tunnistettavat tiedot on pyritty poistamaan ja tutkimuksen päätettyä

kaikki tutkimusaineisto hävitettiin asiaan kuuluvalla tavalla. Anonymiteettiä arvioitaessa on kuitenkin huomioitava tutkittavien anonymiteetin säilymiseen liittyvät haasteet. Osa haastateltavista oli verkostoitunut keskenään ja haastateltavat olivat keskustelleet tutkimukseen osallistumisesta. Tämä pyrittiin huomioimaan erityisesti aineiston keruussa, eikä haastateltavien kanssa keskusteltu muista haastatteluista.

6 TULOKSET

Tässä luvussa tarkastellaan tutkimuksesta saatuja tuloksia tutkimuskysymysten valossa, eli siitä näkökulmasta minkälaista sosiaalista tukea kotimaan adoptioperheet ovat saaneet prosessin eri vaiheissa ja miten adoptiotoimintaa voisi kehittää sosiaalisen tuen kontekstissa. Tuloksia tarkastellaan sekä formaalisilta, että informaalisilta tukiverkostoilta saadun tuen näkökulmasta. Lopuksi tarkastellaan niitä adoptiotoiminnan kehittämiskohtia, joita haastatteluissa nousi esiin. Saatuja tuloksia reflektoidaan työn tietoperustaan ja siinä käytettyyn lähdekirjallisuuteen.

Haastateltavat olivat adoptoineet lapsensa vuosien 2002–2011 välillä. Palvelunantajana oli jokaisen haastateltavan kohdalla toiminut Pelastakaa Lapset ry. Kaikki haastateltavat olivat adoptoineet yhdessä puolisonsa kanssa ja adoptiopäätöksen taustalla oli kaikissa tapauksissa biologinen lapsettomuus. Adoptioprosessin kesto vaihteli noin kahdesta vuodesta liki seitsemään vuoteen ja kussakin perheessä lapset oli adoptoitu noin kahden kuukauden ikäisenä.

6.1 Formaaliselta tukiverkostolta saatu tuki

Adoptioperheiden formaalinen tukiverkosto muodostuu lakisääteisestä adoptioneuvonnasta ja adoption jälkipalvelusta, sekä adoptioasioihin erikoistuneiden toimijoiden järjestämästä muusta adoptiotoiminnasta ja muista lapsiperheiden sosiaali- ja terveyspalveluista. (Brantberg ym., 2009. 23-25, 29.) Tutkimusaineistossa näistä tutkimuodoista adoptioneuvonta nousi esiin keskeisimpänä ammatillisen tuen muotona. Myös adoption jälkeiselle tuelle näyttäisi olevan tarvetta lapsen kasvaessa, vaikka se ei tutkittaville ollut ajankohtaista vielä haastatteluhetkellä. Sen sijaan muu adoptiotoiminta näyttäytyi haastatteluissa varsin vähäisessä roolissa. Lapsiperheiden palveluista näkyvimmin nousi esiin neuvolan rooli vauvaperheen tukijana.

6.1.1 Adoptioneuvonta ja adoption jälkipalvelu

Ennen lapsen saamista adoptioneuvonnalla on keskeinen rooli hakijoiden valmistautuessa tulevaan adoptiovanhemmuuteen. Perheiden tarpeen mukaan adoptioneuvonta jatkuu myös lapsen saamisen jälkeen. (Pelastakaa Lapset ry N.d.) Haastatteluissa adoptioneuvonta näyttäytyi keskeisimpänä ammatillisen tuen muotona, erityisesti virallisen adoptioprosessin aikana. Adoptioneuvonta koostui useimmiten sosiaalityöntekijän tapaamisista, joissa haastateltavat kävivät 2-3 kuukauden välein. Lisäksi yksi haastateltava kertoi osallistuneensa ryhmämuotoiseen adoptioneuvontaan osana varsinaista adoptioneuvontaa. Haastateltavat kertoivat olevansa pääosin tyytyväisiä adoptioneuvonnan toteutukseen ja sisältöihin. Käsiteltävät aiheet koettiin henkilökohtaisiksi, mutta tarpeellisiksi tulevaa adoptiovanhemmuutta ajatellen. Suhdetta sosiaalityöntekijään kuvattiin läheiseksi ja moni koki sosiaalityöntekijältä saadun tuen erityisen tärkeäksi.

"Me molemmat oltiin sitä mieltä, että ne kysymykset mitä siellä käytiin läpi, ne oli kaikki tarpeellisia. Ja mietittiin paljon sitäki silloin, että tekis hyvää kaikille, jotka biologisen lapsenki saa, ni käydä niitä asioita läpi." (H2)

"Meillä oli todella hyvä sosiaalityöntekijä. --- Kyllä mun mielestä tosi hyvin niinko valmisteltiin ja niinko asiansa osaava sosiaalityöntekijä." (H5)

Haastateltavista kaksi ilmaisi kuitenkin tyytymättömyytensä adoptioneuvontaan. He kokivat, että adoptioneuvonnan pääpaino oli hakijoiden arvioimisessa ja että neuvonnan aikana hakijoiden tuli ikään kuin osoittaa soveltuvuutensa adoptiovanhemmaksi. Tuki ja vanhemmuuteen valmistautuminen olivat näiden haastateltavien kokemuksen mukaan jäänyt toissijaiseksi.

"Et mulle tuli sellanne olo, et sinuun ei luoteta. Että sinun pitää osoittaa ja todistautua, että olet luottamuksen arvoinen. --- Et se oli enemmän niin ku seulontaa ku neuvontaa." (H4)

Adoptioneuvonnan päätyttyä sosiaalityöntekijä tekee kotiselvityksen ja lausunnon adoptionhakijoiden soveltuvuudesta adoptiovanhemmaksi. Tämän jälkeen hakijat alkavat odottaa lapsitietoa. Odotusaikana yhteydenpito sosiaalityöntekijään on tässä vaiheessa vähäistä. (Eriksson 2009, 36-38.) Haastateltavien mukaan yhteydenpito odotusaikana oli pääasiassa puhelinsoittoja tai sähköpostien vaihtamista, kerran tai kaksi vuodessa. Yhteydenotoissa päivitettiin toisaalta adoptionhakijoiden meneillään olevaa elämäntilannetta, toisaalta tilannetta adoptioon tulevien lasten osalta. Moni koki, että yhteydenpidossa oli oltava itse aktiivinen, jos halusi pysyä tilanteen tasalla. Tämä asetelma koettiin asianmukaiseksi ja ymmärrettäväksi, mutta toisaalta myös palvelunantajan aktivoituminen yhteydenpidossa koettiin tarpeelliseksi pitkän ja epävarman odotuksen tukemiseksi.

"Sittehä vaan käytiin, oliko se niin ku vaa kerran vuodessa tai puolen vuoden välein sitte, perehdytys vaan, missä käytiin läpi kaikki tiedot et pitääkö paikkaansa." (H3)

Lapsitiedon saatuaan adoptionhakijat käyvät tutustumassa lapsen sijaisperheessä. Lapsen kotiutumisen jälkeen sosiaalityöntekijä seuraa sijoituksen onnistumista kotikäynnillä noin kuukausi sijoituksen jälkeen. (Silminnäkijä: Rakasta minut henkiin, 2013.) Adoption vahvistamisen jälkeen adoptioeuvonta voi jatkua perheen tarpeiden mukaan (Tukea ennen ja jälkeen adoption N.d.). Aineiston perusteella vaikuttaisi kuitenkin siltä, että yhteys adoptioeuvonnan antajaan käytännössä päättyy kotikäynnin ja adoption vahvistamisen jälkeen. Ainoastaan kaksi haastateltavaa kertoi yhteydenpidon jatkuneen vielä lapsen saamisen jälkeen. Toinen haastateltavista kertoi saman sosiaalityöntekijän jatkaneen perheen parissa uuden, kansainvälisen adoptioprosessin myötä, toinen puolestaan sijaisperhetoiminnan yhteydessä. Sosiaalityöntekijän kautta oli myös pidetty yhteyttä adoptiolasten biologisiin vanhempiin. Nämä kaksi haastateltavaa kokivat yhteistyön adoptioeuvonnan antajaan toimivaksi.

"Et tukee on saanu, jos on halunnu ja sitten kun se yhteydenotto on niin helppoo ja niin ku tuotiin kyllä esiin et voi soittaa." (H2)

Loput neljä haastateltavaa kertoivat yhteydenpidon palvelunantajaan päättyneen kotikäynnin jälkeen. Heistä kaksi koki adoptioeuvonnan aikana saadun tuen riittäväksi, kaksi puolestaan jäi kaipaamaan lisää tukea. Tukea olisi kaivattu muun muassa omaan vanhemmuuteen, kiintymyssuhteeseen sekä parisuhteeseen liittyvissä kysymyksissä. Nämä kaksi haastateltavaa kokivat jääneensä vaille tukea jo ennen lapsen saamista, eikä yhteydenotto palvelunantajaan tuntunut luontevalta enää varsinaisen adoptioeuvonnan jälkeen.

"No ehkä siinä ei tavallaan tullut sen neuvonnan aikana sellanen olo, et se olis mikään terapian paikka tai silleen. " (H4)

"Et tavallaan sieltä (palvelunantajalta) ei niin ku neuvottu, et te ootte nyt siinä tilassa, et hakekaa ammattiapua." (H6)

Adoption jälkeen kaikki adoption osapuolet ovat oikeutettuja adoption jälkipalveluun (Pärssinen-Hentula 2007a, 146). Jälkipalvelu ei kuitenkaan ollut kenellekään haastateltavalle tässä vaiheessa ajankohtainen, koska lapset olivat pieniä, suurin osa alle kouluikäisiä. . Se näyttäytyikin aineistossa melko vähän tunnettuna tukimuotona ja vain harva tiesi, mistä jälkipalvelussa oli käytännössä kyse. Lapsen tukeminen adoptioasian käsittelyssä nousi kuitenkin esiin jokaisessa haastattelussa tavalla tai toisella. Kaikki haastateltavat olivat tietoisia adoptiotaustan merkityksestä lapsen identiteetille ja huomioivat, että asia saattaa nousta esiin myöhemmin lapsen kasvaessa. Puolet haastateltavista kertoi lapsen tuoneen adoptioasiaa esiin puheissaan ja yksi haastateltava oli myös ollut yhteydessä koulupsykologiin asian tiimoilta

"Kun aikaa menee ja tulee murrosikä ja tälläset, niin tuleeko siellä sitte semmosia tarpeita ja lähinnä tuo kyllä tosiaan, et koulun kautta, koulupsykologille pääsee sitte, jos tarve vaatii." (H2)

6.1.2 Muu ammatillinen tuki

Lapsen saatuaan adoptioperheet ovat muiden lapsiperheiden oikeutettuja julkisen palveluverkoston sosiaali-, terveys- ja opetustoimen palveluihin. Tämä palveluverkosto koostuu kaikille suunnatuista peruspalveluista, kuten neuvolan, koulujen oppilashuollon sekä päivähoidon palveluista, sekä sellaisista erityispalveluista, joihin perhe ohjataan tilanteen mukaan silloin, kun erityistä tuen tarvetta ilmenee. (Brantberg, ym. 2009, 23-25.) Näistä palveluista aineistossa nousi esiin erityisesti neuvolan rooli vauvaperheen tukijana. Haastateltavat olivat pääosin tyytyväisiä neuvolasta saatuun

tukeen. Puolet haastateltavista koki tulleen kohdatuksi biologisen vanhemman tavoin ja pienen vauvan hoitoon oli saatu tarpeeksi tukea ja ohjausta. Puolet haastateltavista kuitenkin toivoi, että neuvolassa kiinnitettäisiin enemmän huomiota adoptioperheiden mahdollisiin erityistarpeisiin, kuten äkillisesti alkavaan vauva-arkeen ja adoptionjälkeiseen masennuksen tunnistamiseen. Samalla työntekijöiden toivottiin kuitenkin kohtaavan adoptioperhe yhtenä asiakasperheenä muiden joukossa.

"Must välillä tuntu, et mua kyseenalaistettiin. --- Se oli ihan niin kun sellasta jatkuvaa, et must tuntu, et johtuiks tää nyt siitä, et tää lapsi on adoptoitu." (H5)

Muita sosiaali- ja terveyspalveluista haastateltavat olivat käyttäneet vaihtelevasti. Eniten kokemuksia oli päivähoidosta sekä koulun oppilashuollosta. Myös lasta hoitaneelta sijaisperheeltä oli saatu tukea lapsen hoitoon liittyen vielä lapsen kotiutumisen jälkeen. Lisäksi yksi haastateltava kertoi hakeneensa apua parisuhdeneuvonnasta sekä mielenterveyshoitajalta, kun pitkä, liki seitsemän vuoden odotus oli ajanut adoptionhakijat kriisin partaalle. Kokemukset yleisistä sosiaali- ja terveyspalveluista olivat positiivisia. Ammattihenkilöstön osaamista kuvattiin asianmukaiseksi ja vaikka lähdekirjallisuuden perusteella yleisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin tulisi saada lisää adoptioon liittyvää erityisosaamista (muun muassa Brantberg ym. 2009, 16-18), tutkimusaineiston perusteella niistä saatu tuki vaikuttaa vastanneen hyvin kotimaisten adoptioperheiden tarpeisiin.

"Hän (sijaisäiti) niin ku sano, et saa soittaa yöllä tai päivällä, jos on jotain ja kertoo miten menee. Se oli niin ku tosi tärkeitä siinä vaiheessa." (H5)

Adoptioneuvonnan ohella adoptioperheille on tarjolla valmennus-, neuvonta- ja vertaistoimintaa adoptioasioihin erikoistuneiden, pääasiassa yksityisten ja kolmannen sektorin toimijoiden toimesta (Eriksson 2009, 17). Tämän opinnäytetyön tietoperustan valossa adoptiotoiminta näyttäytyy kuitenkin kotimaan adoptioperheiden kannalta vähäisenä erityisesti kansainväliseen adoptioon verrattuna. Myös haastattelu-

tulokset tukevat tätä käsitystä. Viisi haastateltavaa oli käynyt ainoastaan lakisääteisen adoptioneuvonnan, lisäksi yksi haastateltava kertoi osallistuneensa Pelastakaa Lapset ry:n järjestämään ryhmäneuvontaan osana varsinaista adoptioneuvontaa. Kolme haastateltavaa kertoi myös osallistuneensa joihinkin yksittäisiin,luentotyyppeihin tilaisuuksiin lasta odottaessaan. Sen sijaan PRIDE - valmennukseen ei osallistunut kukaan, eikä sitä oltu yhdellekään haastateltavalle tarjottu.

Vaikka suurin osa haastateltavista koki adoptioneuvonnasta saadun tuen riittäväksi, lähes kaikki ilmaisivat myös kiinnostustaan muuta adoptiotoimintaa kohtaan, jos sellaista olisi näkyvämminkin tarjolla. Moni koki, että erityisesti kotimaan adoptioperheille kohdennettua toimintaa oli tarjolla vähänlaisesti ja että siihen osallistuminen edellyttäisi omaa aktiivisuutta ja omatoimista selvittelyä. Osalla haastateltavista oli kokemuksia kansainvälisestä adoptiotoiminnasta ja he kuvasivat adoptiotoimintaa tällä saralla huomattavasti kotimaista adoptiotoimintaa aktiivisemmaksi.

"Ei sillon mitään niin ku varsinaista adoptiovalmennuskurssia (ollut saatavilla). --- Nyt kun me saatiin niin ku ton toisen adoptioproessin aikana, niin siinä ite mietti sitä, että todellakin tällasta kaivattas myös tosissaan kotimaan adoptioperheille. " (H3)

"Tuntuu, että mikään taho ei järjestä, niin pitää ite järjestää. --- Sillä tavalla onnistuisitte, ku ei oo noilla järjestöillä semmosta. " (H5)

6.2 Informaaliselta tukiverkostolta saatu tuki

Adoptioperheiden informaaliseen, eli epäviralliseen tukiverkoston viitataan tässä opinnäytetyössä toisaalta yksilön lähiverkostoilta – perheeltä, suvulta, ystäviltä ja tuttavilta – saatavaan tukeen, sekä vertaistukeen. Aineiston perusteella adoptio ko-

ettiin henkilökohtaisena asiana, joka jaettiin pääasiassa lähempien perheenjäsenten ja ystävien kesken. Näiltä verkostoilta haastateltavat kertoivat saaneensa pääasiassa emotionaalista tukea, sekä konkreettista käytännön apua arkeensa. Tuen merkitys korostui erityisesti lapsen saamisen jälkeen. Vertaistuen merkitys ilmeni puolestaan positiivisina kokemuksina tuesta, jonka saaminen edellytti kuitenkin omaa aktiivisuutta verkostojen luomiseksi.

6.2.1 Läheisiltä saatu tuki

Läheisiksi haastattelijat mainitsivat useimmiten omat vanhemmat sekä ystäväpiirin. Myös sisarukset, sukulaiset sekä muut tuttavat, kuten naapurit ja työkaverit nousivat esiin läheisiltä saatua tukea käsiteltäessä. Läheiset olivat suhtautuneet adoptioasiaan pääasiassa myönteisesti. Kolme haastateltavaa mainitsi joistakin yksittäisistä, harkitsemattomista kommentteista muun muassa biologiseen lapsettomuuteen liittyen. Muutoin läheiset olivat suhtautuneet adoptioasiaan positiivisesti ja kannustavasti.

”Minun äitin ensimmäinen reaktio, ku sille ilmoitin että tyttö on, niin kyllä se sitte kysy niin ku että otatteko työ sen. --- Ku se sitten lapsen näki, niin ei siinä sitte mitää.”
(H2)

Adoptiooperheiden läheisiltä saama tuki vaikuttaa tämän opinnäytetyön tietoperustan valossa painottuvan emotionaaliseen tukeen sekä konkreettiseen arjessa auttamiseen. Aineistossa ilmeni ystävien keskeinen rooli emotionaalisen tuen tarjoajana, kuuntelijana ja ymmärtäjänä. Ystäviltä ja sukulaisilta oli myös saatu apua tarvikkeidenkinnoissa, kuten vaatelahjoituksina. Omilta vanhemmilta saatiin useimmiten lastenhoitoapua.

*”Läheiset ystävät, että kyllä ovat olleet ymmärtävänä keskusteluapuna ja kuuntele-
massa korvana silleen niin ku ystävät on.” (H4)*

*Mummot oli innokkaana lastenhoitajina. Ja ystävät autto ja tuki siinä vaiheessa, kun
se tieto tuli, niin saatiin vaatteita ja kaikkee.” (H5)*

Opinnäytetyön tietoperustan mukaan lähiverkoston tuki painottuu usein erityisesti lapsen saamisen jälkeiseen aikaan ja tämä ilmeni myös aineistossa. Adoptioasiasta kerrottiin aluksi vain lähipiirille, kuten omille vanhemmille, sisaruksille ja lähimmille ystäville. Tuki oli tässä vaiheessa henkistä mukana oloa ja myötäelämistä ja konkreettinen arjessa auttaminen tuli mukaan vasta lapsen saamisen jälkeen. Lähes kaikki haastateltavat kokivat läheisiltä saadun tuen tällaisenaan riittäväksi. Yksi haastateltava kuitenkin huomautti, että vuosien odotuksen seurauksena lähipiirin tuki väheni merkittävästi alkuvaiheen innostuneesta myötäelämisestä.

*”Vaun lähimmät ystävät tiesi, et ei me haluttu sitä sit kertoo julkisesti, et se tuli aika
monelle yllätyksenä sit, että tultiin lapsen kanssa kotiin. Naapureille ja muuta.” (H1)*

*”No alkuun ne varmaan tuki enempi, mutta sitten ku tota aikaa kulu enempi niin sitte
niistä tuli kauheen varovaisia. Et ne ei oikein uskaltanu kysellä, ettei ne pahota mieltä
enemmän. --- Ja tavallaan, ne ei uskaltanu sitä lasta toivookkaan, eikä pitää toivoo
yllä.” (H6)*

6.2.2 Vertaistuki

Vertaistuen lähtökohtana on yhteisen kokemusmaailman jakaminen toisen samassa elämäntilanteessa elävän kanssa (Laimio & Karnell 2010, 11–13). Tämän opinnäytetyön tietoperustan mukaan erityisesti toisilta adoptioperheiltä saatu vertaistuki koe-

taan usein erityisen merkittävänä adoptioperheiden kaikissa elämänvaiheissa ja myös haastattelujen tulokset viittaavat tähän. Suurin osa haastateltavista kertoi saaneensa vertaistukea muodossa tai toisessa. Ainoastaan kaksi haastateltavaa koki jääneensä vaille minkäänlaista vertaistukea. Vertaistukea oli saatu erityisesti verkostoitumalla toisten - sekä kotimaisten, että kansainvälisten - adoptioperheiden kanssa. Myös oman lähipiirin muut lapsiperheet, sekä biologisen lapsettomuuden läpikäyneet pariskunnat mainittiin vertaistuen tarjoajiksi. Vertaisten kanssa jaettiin toisaalta adoptioon, toisaalta lapsiperheen arkeen liittyviä kokemuksia ja ajatuksia.

"Kaks meidän tuttua adoptio-odottajaa sai myös adoptiolapset, niin on sit pystyny keskenään soittamaan, ku on niin saman tyyppinen tilanne, niin miltä tuntuu ja mitä aattelet." (H6)

"Kävin lapsen kanssa semmosessa ensisynnyttäjien kerhossa, missä kaikilla oli niin ku sit ihan pienet vauvat. Et siinä niin ku ihan siihen normaaliin vauva-arkeen ja sellast äitivertaistukea." (H5)

Vertaistukea toteutetaan organisoidusti, esimerkiksi adoptiotoimijoiden järjestämän ryhmätoiminnan kautta, mutta se voi syntyä myös spontaanisti ihmisten verkostoituessa keskenään. (Nylund 2003, 203.) Moni haastateltava kertoi löytäneensä kontakteja vertaisiin omien lähiverkostojen, kuten sukulaisten ja yhteisen tuttavapiirin kautta. Osa haastateltavista oli myös osallistunut adoptiotoimijoiden, kuten Adoptioperheet ry:n järjestämään ryhmätoimintaan ja sitä tavannut toisia adoptioperheitä. Haastateltavien kokemuksissa kotimaan adoptioperheiden vertaistukitoiminta ei vaikuttanut kovinkaan aktiiviselta.

""Et meillähän oli se ryhmävalmennus tosiaan, et me kerättii kasaan sellanen rinki. Mut se ei sit lähteny käymään." (H6)

"Yks tuttu perhe oli tota ni, jossa oli sit yks adoptoitu lapsi ja yks sijaislapsi. Sieltä sai sitten sitä tuntumaa, tavallaan --- kun tutustuttiin heihin, ihan muissa yhteyksissä." (H3)

Haastateltavat kertoivat verkostoituneensa myös Internetin välityksellä. Henkilökoh-
taisen asian vuoksi Internet koettiin kuitenkin ristiriitaisena verkostoitumiskanavana.
Kaikille avoimet keskustelupalstat koettiin jossakin määrin epäluotettavina, mutta
toisaalta esimerkiksi suljetun Facebook - ryhmän ei koettu edistävän kotimaisten
adoptioiperheiden keskinäistä verkostoitumista. Tässä yhteydessä toiveeksi nousi,
että adoptiotoimijat voisivat ohjata adoptioiperheitä Internetin käytössä, sopivien
verkostoitumiskanavien löytämiseksi.

"Sitä mieltä, et mikä foorumi on sellanen turvallinen." (H6)

*"Mutta Facebook ryhmä on salainen, joten se ei taida näkyä, vaikka sitä hakisikin.
Siihen varmaan pääsee vain, jos joku kutsuu sinne." (H3)*

Vaikka vertaistuki näyttäytyi monessa haastattelussa tervetulleena tukimuotona, oli
haastateltavien joukossa myös yksi perhe, jossa vertaistuelle ole ollut minkäänlaista
tarvetta missään adoptioprosessin tai perhe-elämän vaiheessa. Tässä tapauksessa
haastateltava koki perheen saaneen ammatilliselta tukiverkostolta, sekä läheisiltään
riittävästi tukea, eikä verkostoituminen ennalta vieraiden ihmisten kanssa tuntunut
luontevalta.

*"Niin mielummin puhun siitä niin ku miehen kanssa tai muitten ihmisten, tai läheisten
kanssa jotka niin ku tuntee meidät ku sitte ihan täysin vieraille ihmisille." (H2)*

6.3 Adoptiotoiminnan kehittäminen

Lähdekirjallisuuden (mm. Brantberg ym. 2009) ja tämän opinnäytetyön tietoperustan
perusteella adoptiotoimintaan liittyvät keskeiset kehittämiskohdat kohdentuvat eri-
toten adoptiotoiminnan tarjonnan ja saatavuuden vaihteluun, sekä adoption jälkei-

seen tukeen erityisesti julkisen palvelusektorin näkökulmasta. Vastaavat kehittämisskohdat nousevat esiin myös haastatteluaineistossa. Haastateltavat vaikuttavat olevan pääosin tyytyväisiä adoptioprosessin aikana saatuun tukeen. Keskeisimmiksi kehittämisalueiksi aineistossa nousevat kuitenkin adoptioneuvonnan sisältöihin ja toteutukseen liittyvä tuki, sekä lapsen saamisen jälkeinen tuki. Myös tarjolla olevan kurssi- ja luentotarjonnan, sekä vertaistukitoiminnan monipuolistaminen ja niihin liittyvä tiedottaminen ja ohjaus nousivat esiin keskeisinä kehittämiskohtina.

Opinnäytetyön tietoperustan perusteella vaikuttaisi siltä, että adoptioneuvonnan toteutuksessa ja sisällöissä on hakijakohtaista vaihtelua. Alueelliset ja työntekijäkohtaiset erot adoptioneuvonnan toteutuksessa merkitsevät tuen epätasaista jakautumista adoptioneuvonnan asiakkaille (Brantberg ym. 2009, 18, 21-22, 27) ja tähän viittaavat myös haastattelutulokset. Suurin osa haastateltavista oli tyytyväisiä adoptioneuvonnan sisältöihin, mutta myös kehittämistarpeita ilmeni. Moni koki, että adoptioneuvonta keskittyi hakijoiden henkilökohtaisen elämänhistorian läpikäymiseen ja erityisesti adoptiolapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvää neuvontaa toivottiin kaivattiin lisää. Myös työntekijäkohtaiset erot sekä työntekijöiden vaihtuvuus nousivat esiin haastatteluaineistossa. Adoptioneuvontaa antavalta sosiaalityöntekijältä toivottiinkin ennen kaikkea ymmärrystä asiakkaan tilannetta kohtaan ja hienovaraisuutta asioiden ilmaisuun.

”Et meidän kohdalla, ainakaan meistä tuntu, et ne teemat, mitä siellä käsiteltiin, ei niinku ollu relevantteja tän asian niinku kannalta. -- Et vähän niin ku extratyökaluja tavallaa, tällaseen tietyllä tavalla erityislapsen kohtaamiseen, kasvattamiseen ja hoitamiseen.” (H4)

”No tietysti varmaan, niinku et se sosiaalityöntekijä pysyis. --- Et ku oli se side muodostettu jo toiseen, niin alusta piti tavallaan lähteä.” (H1)

”Et enemmänkin ne oli aina semmosia tyrmäviä aina, ku yritti kysellä et kauanhan tässä vielä menee ni... ei tää oo mikään lapsiautomaatti suurinpiirtein. Että niinku

sillä tavalla, ku se yks sossu sano, että ei teitä oo unohettu, niin sillä jakso monta kuukautta." (H6)

Puolet haastateltavista koki vauvaperheen arkeen liittyvän neuvonnan tervetulleeksi jo odotusvaiheessa. Vauvan hoitoon liittyvää neuvontaa oli saatu neuvolasta vasta lapsen saamisen jälkeen ja vaikka esimerkiksi adoptioneuvonnassa käydään läpi hakijoiden käsityksiä lapsesta ja tämän kehityksestä (Eriksson 2007, 63), haastateltavat huomauttivat, että vauva-arkeen ei varsinaisesti valmisteltu ennen lapsen saamista. J

Monessa haastattelussa nousikin esiin tarve vauvan hoitoon liittyvälle valmennukselle esimerkiksi adoptioneuvontaa tukevana toimintamuotona.

"Minkälaista tukea vois kotimaan adoptoijille olla, niinku et, perhepalvelut, et semmosta niinku, et kerrotaan, et minkälaista se arki on sen vauvan kanssa." (H5)

Lapsitiedon tultua adoptionhakijoiden elämä muuttuu. Pitkä odotus päättyy ja parisunnasta tulee lapsiperhe. Uudenlainen elämä lapsen kanssa tuo suhteeseen omat haasteensa (Rauma N.d.) ja siihen sopeutuminen voi viedä aikaa (Kestilä 2007, 26). Tässä vaiheessa adoptioneuvonta voi jatkua tarpeen mukaan tuki- ja neuvontavaiheena. Aineiston perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että adoptioneuvonnasta saatu tuki päättyy usein lapsen sijoitusta seuranneeseen kotikäyntiin ja adoptioperhe jää totuttelemaan vauvaperheen arkeen itseksensä, omien lähiverkostojensa tukemana. Moni haastateltava koki tässä vaiheessa saadun tuen riittäväksi, mutta samalla myös adoptionjälkeisen tuen kehittämiseen suhtauduttiin myönteisesti. Tukea toivottiin esimerkiksi adoptiolapseen liittyviin erityiskysymyksiin, kuten kiintymyssuhteeseen tai adoptiolapsen menneisyyteen ja biologiseen taustaan liittyviin kysymyksiin.

”Joo se just, että sen adoption jälkeiseen aikaan nimenomaan sitä tukea. Ja sitte niin ku, esimerkiks sellasia relevantteja kursseja, niin ku tähän vaiheeseen liittyviä tärkeitä aiheita.” (H4)

Haastatteluaineiston perusteella adoptiovanhemmat olivat tietoisia adoptiotaustan käsittelyn merkityksestä lapsen kehitykselle ja moni suhtautui myönteisesti tarjolla olevaan ammatilliseen tukeen siinä tapauksessa, että asia nousisi esiin adoptiolapsen myöhemmissä elämänvaiheissa. Adoption jälkipalvelu näyttäytyi kuitenkin haastatteluaineistossa varsin vähän tunnettuna tukimuotona ja haastateltavat käänsivätkin katseensa enemmän adoptiotoimijoiden järjestämiin koulutuksiin asian tiimoilta. Kehittämistoiveita tuli myös adoptiolapsille suunnatun vertaistukitoiminnan kehittämistä.

”Ja ehkä siinä odotusvaiheessa ois PeLan kanssa toivonu just semmosia koulutuksia, et miten niihin taustatietoihin ja biologiseen sukuun suhtaudutaan ja kyselyihin.” (H6)

”Niin ku mieltii ihan lastakin ja varsinkin, kun se kasvaa ja ymmärtää sitä asiaa niin ja huomaa, ettei oo ainut maailmassa, on niin ku muitakin ja kun tulee kouluikään ja näin niin ne vois keskenäänkin sitte nii ku ehkä puhua niistä asioista.” (H3)

Lakisääteisen adoptioeuvonnan ohella adoptioperheille on tarjolla vapaaehtoista valmennus-, neuvonta- ja vertaistoimintaa adoptioasioihin erikoistuneiden toimijoiden toimesta (Eriksson 2007, 16). Tällaisessa adoptiotoiminnassa on kuitenkin alueellista vaihtelevuutta ja osallistuminen niihin vaatii usein omaa aktiivisuutta (Brantberg ym. 2009, 28), mikä ilmeni myös haastatteluaineistossa. Moni haastateltava suhtautui myötämielisesti esimerkiksi luento- ja kurssityyppiseen toimintaan, mutta koki osallistumisen haasteelliseksi. Moni koki myös, että tarjonta kohdentuu useimmiten kansainvälisiin adoptioihin ja kotimaiseen adoptioon liittyviä sisältöjä saisi siten olla tarjolla useammin. Yksipuolisten sisältöjen lisäksi myös pitkät välimatkat nousivat esiin osallistumista hankaloittavana tekijänä. Aineistossa ilmeni myös, että toimin-

taan osallistuminen edellyttää omatoimista selvittelyä ja niinpä adoptiotoimijoilta toivottiin monipuolisempaa tiedotusta ja ohjausta adoptiotoimintaan liittyen.

”Niin ei kauheen hyvin pysty nyt Etelä-Suomeen lähteen, että se on hirveen iso järjestely...” (H3)

”Et niiden luentojen ja seminaarien aiheet niinku vaihtelis,--- mut jotenkin et se on sitä yhtä ja samaa asiaa. --- Sehän vois oikeesti olla sitten ihan niinku tiäks perhevalmennuksen tyylistä, vauvaryhmää tai parisuhteesta.” (H5)

”Ei, ei oo tarjottu. Että me ollaan niin, et on pitäny itse ettiä se. Sehän oli aikamoinen mylläkkä, että tota ei oo ollu voimia.” (H4)

Erityisesti vertaistuen löytyminen ja verkostoituminen toisten adoptioperheiden kanssa nousi esiin haastatteluaineistossa. Moni koki vertaistuen tarpeelliseksi, mutta kontaktien löytyminen edellytti haastatteluaineiston perusteella omaa aktiivisuutta ja omatoimista selvittelyä. Erityisesti kotimaisten adoptioperheiden keskeiseen verkostoitumiseen ja toiminnan aktivoitumiseen toivottiin lisää ohjausta adoptiotoimijoilta.

”Olis kaivannu (vertaistukea) ja olis just nimenomaan kaivannu sitä, että olis niin ku ohjattu. --- Et en ainakaan tiennyt, et on mitään sellasta (vertaistoimintaa) eikä ainakaan niinku sosiaalityöntekijä ohjannut mihinkään.” (H5)

”Kyllä kaipausta olisi, että löytyis semmonen joka olis kokenut ja kokis vähän samalla tavalla asioita, niin ei se kyllä haittais yhtään. --- Et jotenki se vertaisryhmän löytymisen sehän olis... olis ihan.. Et jos löytyis joku semmonen työkalu, millä niin ku eri työntekijät vois luoda niitä verkostoja.” (H4)

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa tarkastellaan keskeisimpiä tutkimustuloksia ja niistä nousevia johtopäätöksiä lähdekirjallisuuden valossa. Tutkimustuloksia tarkastellaan sekä formaalisilta, että informaalisilta tukiverkostoilta saadun tuen näkökulmasta siten, että saatua tukea ja niissä ilmenneitä kehittämiskohtia reflektoidaan opinnäytetyön tietoperustassa käytettyyn lähdekirjallisuuteen ja aiempiin tutkimuksiin. Johtopäätöksinä nostetaan esiin sellaisia kehittämisalueita, joiden kohdalla adoptiotoiminnassa voitaisiin huomioida vastaamaan paremmin kotimaan adoptioperheiden tuentarpeisiin.

Tarkasteltaessa adoptioperheiden saamaa formaalista tukea tutkimustuloksissa nousee esiin erityisesti adoptioneuvonnan rooli keskeisimpänä ammatillisen tuen tarjoajana. Asiakkaan kohtaaminen ja suhde sosiaalityöntekijään näyttäisivät tulosten perusteella vaikuttavan siihen, kuinka neuvonta jälkeensä koettiin. Vanhemmuuden valmentamisen kannalta haastateltavat kuvasivat adoptioneuvontaa pääosin antoisana kokemuksena, mutta toisaalta hakijoiden arvioiminen synnytti myös kritiikkiä ja kokemusta tuen saannin toissijaisuudesta. Lisäksi aineistossa ilmeni, että odotusvaiheessa yhteydenpito palvelunantajaan oli muuttunut yhdensuuntaiseksi ja adoptionhakijalta odotettiin aktiivisuutta yhteydenpidossa. Kokemukset adoptioneuvonnasta vaihtelivat kuitenkin tapauskohtaisesti ja tässä mielessä asiakkaan työntekijäkohtaisen työskentelyotteen merkitys korostuu.

Adoptioneuvontaa tukevaan muuhun tukitoimintaan, kuten valmennuskurssille, luennoille tai seminaareihin, haastateltavat olivat osallistuneet harvakseltaan. Suhtautuminen niihin oli kuitenkin myönteistä ja tutkimustulosten perusteella vaikuttaa siltä, että mielenkiintoa tällaista toimintaa kohtaan olisi, mutta tarjontaa tulisi kohdentaa selkeämmin kotimaan adoptioperheille ja heidän tarpeisiinsa osallistu-

misaktiivisuuden lisäämiseksi. Tällä hetkellä osallistuminen edellyttää adoptioperheeltä aktiivisuutta ja omatoimista selvittelyä, ja tässä mielessä adoptiotoimijoilta kaivattaisiin lisää ohjausta ja tiedostusta järjestettävään toimintaan liittyen.

Opinnäytetyön tietoperustaan sekä käytössä olleeseen lähdekirjallisuuteen heijasteltuna tällaiset tulokset eivät yllätä. Samantyyppisiä kokemuksia adoptioneuvonnasta ilmeni muun muassa Pia Erikssonin (2009, 32-34, 36-37) tutkiessa asiakkaiden kokemuksia kansainvälisestä adoptioprosessista. Tuen epätasaisesta jakautumisesta huomautetaan puolestaan VAHKE - hankkeen yhteydessä laadituissa, adoptio-osaamiseen ja adoptioperheille suunnattuun tukeen liittyvissä suosituksissa (Brantberg ym. 2009, 20, 28). Suositusten mukaan adoptioneuvonnan sisällöissä ja toteutuksessa on alueellisia ja työntekijäkohtaisia eroavaisuuksia ja adoptioneuvonnan ohella muuhun toimintaan osallistuminen on pitkälti kiinni adoptionhakijoiden tai adoptioperheen omasta aktiivisuudesta. Tutkimustulosten perusteella kotimaan adoptioperheiden suhtautuminen adoptiotoimintaan näyttäisi kuitenkin olevan myönteistä ja näin ollen toiminnan järjestelmällisempi suuntaaminen juuri kotimaan adoptioijille voisi olla yksi selkeä adoptiotoiminnan kehittämisalue.

Tutkimustulosten perusteella vaikuttaisi siltä, että myös adoption jälkeiseen aikaan liittyy tuen tarpeita, joihin adoptiotoimijat voisivat pyrkiä vastaamaan nykyistä monipuolisemmin. Esimerkiksi vauva-arkeen valmistautuminen nousi esiin yhtenä tällaisena kehittämiskohtana. Lapsen saatuaan adoptioperhe on oikeutettu lapsiperheiden sosiaali- ja terveyspalveluihin muiden lapsiperheiden tavoin (Brantberg ym. 2009b, 24), mutta tutkimustulosten perusteella vauvan hoitamiseen liittyvä ohjaus jää odotusvaiheessa vähälle. Vaikka adoptioneuvonnassa käsitellään hakijoiden valmiuksia adoptiovanhemmuuteen (Adoptioneuvonta N.d.), neuvonnan pääpaino vaikutti tutkimustulosten perusteella olevan adoptionhakijoiden henkilökohtaisessa vanhemmuuteen kasvussa. Tässä mielessä jonkinlainen pienen vauvan hoitoon liittyvä valmennus kotimaan adoptioperheille voisi olla hyvä lisä jo adoptioneuvonnan

ohelle. Samalla se tarjoaisi kotimaan adoptioperheille mahdollisuuden luoda kontakteja toisiin kotimaisiin adoptionhakijoihin.

Myös adoptiolapsen tukeminen nousi tutkimustuloksissa esiin merkittävänä adoption jälkeiseen aikaan liittyvänä kysymyksenä. Tutkimustulosten perusteella adoptiovanhemmat ovat tietoisia adoptiotaustan merkityksestä lapsen kehitykselle ja lapsen tukeminen asian käsittelyssä koetaan tärkeäksi. Näiden tarpeiden huomioiminen adoptiotoiminnan suunnittelussa on tutkimustulosten perusteella ilmeistä. Adoption jälkipalveluun liittyvän tietouden lisääminen kotimaan adoptioijien keskuudessa lienee tarpeen, sillä se näyttäytyi tutkimustuloksissa varsin vähän tunnettuna tukimuotona. Lisäksi lapsen tukemiseen liittyvien koulutusten järjestäminen sekä kotimaisille adoptiolapsille suunnattu vertaistukitoiminta vaikuttaisivat tutkimustulosten perusteella tervetulleilta kotimaisen adoptiotoiminnan kentälle.

Tutkimustulosten perusteella adoptioperheet ovat varsin tyytyväisiä yleisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Aineistossa esiin nousseista palveluista - kuten neuvolasta, päivähoidosta ja koulusta - saatu tuki koettiin pääosin riittäväksi. Lähdekirjallisuuteen viitaten tulos on hieman ristiriitainen, sillä esimerkiksi VAHKE - hankkeen yhteydessä laadituissa, adoptio-osaamiseen ja adoptioperheille suunnattuun tukeen liittyvissä suosituksissa (Brantberg ym. 2009, 16-18) korostetaan tarvetta lisätä adoptio-osaamista yleisissä sosiaali- ja terveyspalveluissa. Myös esimerkiksi Marketta Selin (2007, 39-40) on saanut vastaavanlaisia tuloksia pro gradu - tutkielmassaan, tutkiesseen ulkomailta adoptoineiden perheiden kokemuksista adoptioprosessista. Tässä yhteydessä lienee kuitenkin aiheellista nostaa esiin erot kotimaisten ja kansainvälisten adoptioperheiden tuen tarpeissa. Kotimaisissa adoptioperheissä lapsen taustaan liittyvät kysymykset eivät nouse kansainvälisten adoptiolasten tavoin esiin, kun esimerkiksi kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä ei ole. Moni haastateltava rinnastikin adoptiolapsen kanssa asioimista lapsiperheiden sosiaali- ja terveyspalveluissa biologisen lapsen kanssa asioimiseen ja ammattilaisten kohtaamiseen oltiin

pääosin tyytyväisiä. Toisaalta tutkimustuloksissa korostui erityisesti neuvolan rooli vauvaperheen tukijana ja niinpä neuvolan työntekijöiden adoptiotietous- ja osaaminen vaikuttaa kotimaan adoptioperheiden kannalta erityisen merkitykselliseltä.

Saatua sosiaalista tukea tarkasteltiin myös adoptioperheiden informaalisten eli epävirallisten tukiverkoston näkökulmasta. Tutkimustulosten mukaan läheisiltä saatu tuki vastasi pääosin haastateltavien tarpeisiin. Adoptio koettiin henkilökohtaisena asiana, joka jaettiin vain lähimpien perheenjäsenten ja ystävien kesken. Heiltä oli saatu toisaalta emotionaalista tukea ja myötäelämistä, toisaalta konkreettista apua arkeen erityisesti lapsen saamisen jälkeen. Vastaavanlaisia tuloksia ovat saaneet muun muassa Johanna Kärkkäinen opinnäytetyössään (2006, 26-28, 32) sekä Marketta Selin pro gradu - tutkielmassaan (2007, 37, 50). Varsinaisen adoptioprosessin kannalta ammatillinen tuki näyttäytyi tutkimustuloksissa keskeisimpänä sosiaalisen tuen muotona, kun taas lapsiperheen arjessa läheisten tarjoama tuki nousi ammatillista tukea merkittävämmäksi.

Vertaistukea haastateltavat olivat pyrkineet saamaan muun muassa verkostoitumalla toisten, sekä kotimaisten, että kansainvälisten adoptioperheiden kanssa. Tutkimustulosten perusteella kontakteja oli syntynyt toisaalta spontaanisti, omien lähiverkostojen tai Internetin välityksellä, toisaalta hakeutumalla adoptioperheille tarkoitettujen vertaistukitoiminnan piiriin. Tämä edellytti kuitenkin omaa aktiivisuutta ja omatoimista selvittelyä. Tulosten perusteella vaikuttaisikin siltä, että halua verkostoitumiseen ja vertaistuen saamiseen on, mutta kontaktien syntymiseen kaivataan ohjausta ja vertaistoiminnan aktivoimista, esimerkiksi adoptiotoimijoiden puolesta. Vastaavanlaisia tuloksia on saatu muun muassa Lotta Kokko opinnäytetyössään (2009, 52), joka korostaa adoptiotoimijoiden keskinäisen yhteistyön merkitystä kattavamman vertaistukitoiminnan järjestämiseksi koko adoptiotoiminnan asiakaskunnalle.

8 POHDINTAA

Adoptio on erityislaatuinen perheen perustamisen muoto. Toisaalta kyse on juridisesta ja byrokraattisesta prosessista, jossa tavoitteena on lapsen edun mukaisesti löytää sopivat vanhemmat adoptioon tulevalle lapselle. Toisaalta kyse on myös adoption eri osapuolten psyykkisestä kasvuprosessista osana yksilön henkilökohtaista elämäntarinaa. Näistä lähtökohdista adoptioon liittyy tiettyjä erityiskysymyksiä ja tuen tarpeita, kuten myös asiakkuutta, asioimista, odotusta ja erilaisia tukimuotoja. Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, minkälaista tukea kotimaiset adoptioperheet ovat saaneet prosessin eri vaiheissa ja kuinka se on vastannut perheiden tarpeisiin. Tarkoituksena on tuottaa sellaista laadullista tietoa yhteistyökumppanina toimivan Adoptioperheet ry:n käyttöön, jota he voisivat hyödyntää kotimaisille adoptioperheille suunnatussa toiminnassaan.

Opinnäytetyötä tehdessä syntyi kuva, että tutkimus tuli tarpeeseen sekä kotimaisen adoptiotoiminnan kehittämisen, että sen yleisen näkyvyyden kannalta. Kotimainen adoptio näyttäytyi opinnäytetyöprosessin aikana marginaalisena ilmiönä kansainvälisen adoption rinnalla. Aiheeseen liittyvä tutkimus ja kirjallisuus ovat tällä hetkellä vähäistä ja myös adoptioperheille suunnattu adoptiotoiminta vaikuttaisi painottuvan selkeämmin kansainvälisiin adoptioihin. Tällaiset seikat heijastuivat osaltaan myös työn tekemiseen. Lähdekirjallisuudessa oli tyydyttävä pitkälti kansainvälisiä adoptiota käsitteleviin lähteisiin ja haastateltavien tavoittaminen tuntui ajoittain haasteelliselta. Kotimaan adoptioiden marginaalisuus adoptiotoiminnan kentällä heijastuu tietyiltä osin myös tutkimustuloksiin. Kokonaisuudessaan tutkimuksesta jäi kuva, että kotimaan adoptioperheet kokevat saamansa tuen riittäväksi, kun muuta ei välttämättä ole tarjolla. Lisää tukea ei varsinaisesti edes kaivattu, sillä sen saaminen edellyttää aktiivisuutta ja omatoimista selvittelyä. Esimerkiksi vertaistukitoimintaa sekä luento- tai kurssityyppistä toimintaa kohtaan olisi tutkimustulosten perusteella mielenkiintoa, jos sitä suunnattaisiin ja tarjottaisiin kotimaan adoptioijille aktiivisemmin.

Aiheena kotimaan adoptio ja sen aikana saatu sosiaalinen tuki on mielenkiintoinen, mutta laaja. Lisäksi haastatteluaineistoa saatiin runsaasti, sen käsittely vei aikaa ja myös tuloksia tuli paljon. Vaikka tutkimuksen tarve on ilmeinen, olisi aiheen laajuutta voinut arvioida suunnitteluvaiheessa ja tarpeen mukaan rajata esimerkiksi vain ammatilliseen tukeen tai läheisiltä ja vertaisilta saatuun tukeen. Vaikka työmäärä tuntui ajoittain suurelta, työn tekeminen mielenkiintoisen ja merkityksellisen aiheen parissa oli kuitenkin palkitsevaa. Kotimaan adoptio on tällä hetkellä varsin marginaalinen ilmiö ja opinnäytetyön tekeminen tällaisen aiheen parissa tuntui mielekkäältä työkentelyprosessin loppuun asti.

Koska kotimaan adoptio näyttäytyi tämän opinnäytetyöprosessin aikana vähän tutkittuna, ja vähäistä näkyvyyttä saavana ilmiönä, on lisätutkimuksen tarve ilmeinen. Opinnäytetyön tutkimustulosten valossa erityisesti adoptiolapsen tukemiseen liittyvä tutkimus- ja kehittämistoiminta nousee esiin yhtenä jatkotutkimuksen kohteena. Tutkimustulosten perusteella adoptiovanhemmat kokevat lapsen tukemisen erityisen merkityksellisenä asiana sekä tämänhetkisessä elämässään, että myöhemmissä elämänvaiheissa. Toisena keskeisenä tutkimus- ja kehittämiskohteena voisi nähdä kotimaan adoptioperheiden keskinäisen verkostoitumisen, sillä kotimaan adoptioperheet vaikuttavat tutkimuksen perusteella jäävän herkästi ilman kohtalotovereiden tukea, jos omatoimiseen selvittelyyn ei ole riittävästi kapasiteettia.

LÄHTEET

Adoptiolaki, 388/2012. Oikeusministeriö. Finlex Internet - sivusto. Viitattu 15.4.2013
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120022>

Adoptioneuvonta. N.d. Pelastakaa lapset Internet - sivusto. Viitattu 2.2.2013.
<http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyö/adoptiot/adoptioneuvonta/>

Adoption jälkeinen adoptioneuvonta ja jälkipalvelu. N.d. Pelastakaa lapset ry, Internet - sivusto Viitattu 7.2.2013.
<http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyö/adoptiot/adoption-jälkeinen-adoptioneuvonta/>

Adoption jälkipalvelu. N.d. Pelastakaa lapset ry, Internet - sivusto. Viitattu 18.2.2013.
<http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyö/adoptiot/kansainvalinen-adoptiopalvelu/adoption-jälkipalvelu/>

Adoptiolakityöryhmä. 2010. Adoptiolainsäädännön uudistaminen. Oikeusministeriön mietintö. Viitattu 8.11.2012.
http://www.om.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/842010adoptiolainsaadannonuudistaminen/Files/84_2010_Adoptiolain_uudistaminen.pdf

Adoptioerheet ry. 2012. Yhdistyksestä. Adoptioerheet ry:n Internet – sivut, viitattu 29.11.2012. http://www.adoptioerheet.fi/tietoa_yhdistyksesta.html

Brantberg, B., Eriksson, P., Haimi-Kaikkonen, A., Montonen, M., Mäkipää, S. & Uimonen, E. 2009a. Valtakunnallinen adoptio-osaamisen hyvien käytäntöjen kehittämis- ja levittämishanke (Vahke). Loppuraportti. Helsinki: FSCK Rapporteur 7/2009. Viitattu 18.3.2012.
http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CC4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.fskompetenscentret.fi%2Findex.php%3Ftarget%3DFile%26action%3Dshow%26cms%255Bid%255D%3D482&ei=AcxGUaXyBYvGtAaltIG4AQ&usg=AFQjCNFmUc0dA40_16XtVhe7bPQN45FZ2w&bvm=bv.43828540,d.Yms

Brantberg, B. Eriksson, P. Mäkipää, S. 2009b. Suositukset adoptio-osaamisen turvaamisesta ja adoptioerheille suunnatusta tuesta. Helsinki: FSCK Rapporteur. Viitattu 6.3.2013.
<http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CCgQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.fskompetenscentret.fi%2Findex.php%3Ftarget%3DFile%26action%3Dshow%26cms%255Bid%255D%3D468&ei=wgcUJLaabd4QTvkoD4Dg&usg=AFQjCNHRnoxS3sN5pdmoGBmaNMnqU6FOow>

- Eriksson, P. 2009. ”Adoptiossa mikään ei ole varmaa, ennen kuin saa lapsen syliinsä” – asiakkaiden kokemuksia kansainvälisestä adoptioprosessista. Helsinki: FSKC Rapporter. Viitattu 6.3.2013.
<http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCIQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.fskompetenscentret.fi%2Findex.php%3Ftarget%3DFile%26action%3Dshow%26cms%255Bid%255D%3D510&ei=QgicUMvmM5PO4QTXnoGoAw&usg=AFQjCNF7MQHVvUwtC1rQ5QIBID7TjrNrtw>
- Eriksson, P. 2007. Prosessiluontoinen adoptioeuvonta. Helsinki: FSKC Rapporter. Viitattu 7.3.2013.
<http://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CC4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.fskompetenscentret.fi%2Findex.php%3Ftarget%3DFile%26action%3Dshow%26cms%255Bid%255D%3D79&ei=ITo4UeOULofFPJztgKAL&usg=AFQjCNEICq9pOAwSGQ3oRzUjtPmrh8Ufg&bvm=bv.43287494,d.ZWU>
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Garam, S. 1988. Toivottu lapsi: adoptio ja sijaisvanhemmuus. Helsinki: WSOY:n graafiset laitokset.
- Helo, H-M. 2006. Adoptiohakijoiden kokemuksia adoptioeuvonnasta. Pro Gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. Viitattu 18.2.2013.
<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu01093.pdf>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Kansainvälinen adoptio. N.d. Yhteiset lapsemme ry:n Internet -sivut, viitattu 24.1.2013. http://www.yhteisetlapsemme.fi/kv_adoptio.html
- Kauppi, M. & Rautanen, E. 1997. Oikeus hyvään kotiin: Pelastakaa lapset ry ja suomalainen lastensuojelutyö 1922 – 1997. Keuruu: Otavan kirjapaino.
- Karhumäki, H. 2005. Lapsi suoraa sydämeeni: kokemuksia adoptioista. Hämeenlinna: Karisto Oy:n Kirjapaino.
- Kestilä, S. 2007. Adoptiovanhempien vanhemmuus - ”se on semmonen elämänläheinen asia”. Pro Gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. Viitattu 18.2.2013.
<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu01822.pdf>

Kinnunen, P. 1999. Sosiaalinen tuki ja kolmas sektori. Teoksessa Haastava kolmas sektori. Pohdintoja tutkimuksen ja toiminnan moninaisuudesta. Toim. Hokkanen, L. Kinnunen, P. Siisiäinen, M. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Kohtaaminen - kotimaisen adoption kehittämishanke (2010-2013), N.d. Pelastakaa Lapset ry:n Internet - sivusto. Viitattu 4.5.2013
<http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/kehittamishankkeet/kohtaaminen-kotimaisen-adoption/>

Kokko, L. 2009. ADOPTION TUKIPALVELUT - Asiakkaiden kokemuksia ja adoptiotoimijoiden kehittämisehdotuksia Adoptiolapsille eheämpi elämä -projektissa kehitetyistä adoptiotukipalveluista. Opinnäytetyö. Laurea-ammattikorkeakoulu. Viitattu 14.4.2013.
<http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/5180/Oppari.VALMIS.pdf?sequence=1>

Kotakari, U. & Rusanen, T. 1996. Mihin kansalaiset turvautuvat. Teoksessa Vapaaehtoistoiminta - anti, arvot ja osallisuus. Toim. Nylynd, M. Yeung, A-B. Osuuskunta vastapaino. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kronqvist, E-L. & Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityspsykologia, matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY.

Kulmala, T. & Lippo, H. 2013. Adoptiolaki uudistuksen vaikutukset kotimaiseen adoptioprosessiin. Opinnäytetyö. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Viitattu 18.2.2013.
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/54171/Kulmala_Taru_Lippo_Henna.pdf?sequence=1

Kärki, J. Väinälä, A., Räsänen, J-M., Väyrynen, R. 2008. Selvitys palvelukohtaisista asiakastiedoista lasten päivähoidossa, lastenvalvojan tehtävissä, adoptioeuvonnassa ja sosiaalipäivystyksessä. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes, raportteja 36/2008. Helsinki: Valopaino Oy.

Laimio, A. & Karnell, S. 2010. Vertaistoiminta - kokemuksellista vuorovaikutusta. Teoksessa Vertaistoiminta kannattaa. Toim. Laatikainen, T. Asumispalvelusäätiö ASPA, Solver palvelut Oy.

Mansikkamäki, S. 2011. Adoptioprosessin asettamat haasteet parisuhteelle. Opinnäytetyö, Vaasan ammattikorkeakoulu. Viitattu 6.3.2013
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/38199/mansikkamaki_suvi.pdf?sequence=1

Matthies, A-L. 1996. Hyvinvoinnin sekatalous ja suomalaiset välittävät organisaatiot. Teoksessa Välittävät verkostot, toim. Matthies, A-L., Kotakari, U. & Nylund, M. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Miettinen, A., Röppänen, P. & Viinikainen, H. 2011. Adoptioneuvonnan toimintaprosessit. Toimintaprosessien kuvauksia. Sosiaalialan tietoteknologiahanke. Viitattu 7.3.2012. <http://www.sosiaaliportti.fi/File/e8765a36-666f-437d-942e-9aa618be7679/Adoptioneuvonnan+toimintaprosessit.pdf>

Nylund, M. 2005. Vertaisryhmät kokemuksen ja tiedon jäsentäjänä. Teoksessa Va-paaehtoistoiminta - anti, arvot ja osallisuus. Toim. Nylynd, M. Yeung, A-B. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Oikeusministeriö. 2012. Uusi adoptiolaki voimaan heinäkuun alusta. Oikeusministeriön tiedote, viitattu 8.11.2012. <http://www.om.fi/Etusivu/Ajankohtaista/Uutiset/1330603949069>

Parviainen, H. 2003. Kansainvälinen adoptiotoiminta Suomessa vuosina 1970–2000. Väestötutkimuslaitoksen julkaisuja E 15/2003. Väestöliitto. Helsinki: Hakapaino Oy.

Pärssinen-Hentula, I. 2007a. Mikä alkua- ja jälkipalvelu? Teoksessa Tervonen-Arnkil K. (toim.) Lapsen kanssa – olennaista etsimässä: artikkelikokoelma Minun elämäni – projektin työstä 2003 – 2006. Helsinki: Pelastakaa lapset 2007. Forssa: Forssan kirjapaino. 144-148.

Pärssinen-Hentula, I. 2007b. Alussa oli adoptio? Kohtaamisia adoption jälkipalvelutyössä. Teoksessa Tervonen-Arnkil K. (toim.) Lapsen kanssa – olennaista etsimässä: artikkelikokoelma Minun elämäni – projektin työstä 2003 – 2006. Helsinki: Pelastakaa lapset 2007. Forssa: Forssan kirjapaino. 149-164.

Pärssinen-Hentula, I. 2007c. Pitkä odotus kuvien äärellä – adoptiolasta odottavien kuva- ja keskusteluryhmä. Teoksessa Tervonen-Arnkil K. (toim.) Lapsen kanssa – olennaista etsimässä: artikkelikokoelma Minun elämäni – projektin työstä 2003 – 2006. Helsinki: Pelastakaa lapset 2007. Forssa: Forssan kirjapaino. 84-89.

Pärssinen-Hentula, I., Pietarila, P. & Hietaranta, S. 2007. Matkalla perheeksi – opas adoptiovanhemmille. Adoptiolapsen hakumatka ja ensimmäiset yhteiset päivät lapsen kanssa. Forssa: Forssan kirjapaino.

Pösö, T. 2008. Adoptio perhesuhteiden uudelleen järjestelyinä. Teoksessa Perhe murroksessa: Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Toim. Forsberg, H. & Nätkin, R. Helsinki: Gaudeamus kirjapaino.

Rauma, K. 2004. Ehdotus adoptio-osaamisen kehittämiseksi Suomessa. Raportti 1/2004. Helsinki: Ab Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området.

Rauma, K. N.d. Myötä- ja vastoinkäymisissä – parisuhde ja adoptio. Yhteiset Lapsemme ry, Internet – sivusto. Viitattu 15.4.2013 <http://www.yhteisetlapsemme.fi/myota-javastoinkaymisissa.html>

Ruishalme, O & Saaristo, L. 2007. Elämä satuttaa. Kriisit ja niistä selviytyminen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, Gummerus kirjapaino Oy.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka A. 2006a. Mitä laadullinen tutkimus on – lyhyt oppimäärä. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 21.4.2013.

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka A. 2006b. Tutkimuksen luotettavuus ja arviointi. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu

21.4.2013. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka A. 2006c. Hyvä tutkimuskäytäntö. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 21.4.2013.

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html

Salmi, J. 2009. Voimaa parisuhteeseen adoptiovanhempien omia näkemyksiä parisuhteesta. Opinnäytetyö. Laurea – ammattikorkeakoulu. Viitattu 18.2.2013.

<http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/5197/jaanasalmi.pdf?sequence=1>

Sihvo, T. 1996. Kansalaisvastuu ja hyvinvointipalvelut. Teoksessa Vapaaehtoistoiminta - anti, arvot ja osallisuus. Toim. Nylynd, M. Yeung, A-B. Osuuskunta vastapaino. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Silminnäkijä: Rakasta minut henkiin. 2013. Televisio-ohjelma. Toim. A. Saraste. Esitetty YLE TV2, julk. YLE Areenassa 14.2.2013.

Sukula, S. 2009. Matka äidiksi – tarinoita adoptiosta ja yksinvanhemmuudesta. Tampereen yliopisto, terveystieteiden laitos. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Jueves Print.

Tervonen-Arnkil, K. 2007. Projektin loppuarviointia ja kehittämis ehdotuksia. . Teoksessa Tervonen-Arnkil K. (toim.) Lapsen kanssa – olennaista etsimässä: artikkelikoelma Minun elämäni – projektin työstä 2003 – 2006. Helsinki: Pelastakaa lapset 2007. Forssa: Forssan kirjapaino. 179.

Toivonen, E. 2009. Sosiaalinen tuki: vertaileva tutkimus suomalaisten ja yhdysvaltalaisien nuorten saaman sosiaalisen tuen määrästä ja merkityksestä. Kasvatustieteen pro gradu – tutkielma, Tampereen yliopisto. Viitattu 24.1.2013.

<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu03704.pdf>

Tukipalvelut. N.d. Interpedian Internet - sivut, viitattu 24.1.2013
<http://www.interpedia.fi/adoptio/tukipalvelut>

Tukea ennen ja jälkeen adoption. N.d. Pelastakaa Lapset Internet-sivusto. Viitattu 20.11.2012.

<http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/adoptiot/kansainvalinen-adoptiopalvelu/tukea-ennen-ja-jalkeen-adoption/>

Vilkkä, H. 2005. Tutki ja kirjoita. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

LIITTEET

LIITE 1. TEEMAT

1. Taustatiedot

- Haastattelun ajankohta, kellonaika, paikka
- Haastateltavan ikä, sukupuoli
- Haastateltavan siviilisääty
- Adoptiolapsen ikä ja sukupuoli
- Adoptioprosessin alkamisvuosi, lapsen saapumisvuosi

Huom! Lakimuutoksen vaikutus kotimaan adoptioprosessiin -> haastateltavilla vanhan lain mukainen prosessi (ei lupa-asioita)

1. Ennen adoptiota

- Mitkä asiat vaikuttivat adoptiopäätöksen syntyyn?
- Kuinka päädyitte kotimaan adoptioon?
- Minkälaista ammatillista tukea saitte?
- Miten läheiset tukivat teitä?
- Minkälaista vertaistukea saitte?

2. Adoptioneuvonta/odotusvaihe

- Kuinka adoptioprosessi eteni?
- Millaisena koitte adoptioneuvonnan?
- Miten tämä vaihe vaikutti parisuhteeseenne?

- Millaista adoptioeuvontaa tukevaa toimintaa teille tarjottiin, esim. valmennuskursseja tai mahdollisuutta osallistua vertaistukitoimintaan, osallistuitteko?
- Minkälaista ammatillista tukea saitte?
- Miten läheiset tukivat teitä?
- Minkälaista vertaistukea saitte?

3. Lapsen saamisen jälkeen

- Miten tieto lapsen saamisesta vaikutti arkeenne (esim. työasioiden järjestäminen)?
- Millä tavoin lapsen saaminen vaikutti parisuhteeseenne?
- Miltä vanhemmuus on tuntunut?
- Minkälaista ammatillista tukea olette saaneet?
- Miten läheiset ovat tukeneet teitä?
- Minkälaista vertaistukea olette saaneet?

4. Adoptiotoiminnan kehittäminen

- Miten saamanne tuki on vastannut tarpeisiinne adoptioprosessin eri vaiheissa?
- Minkälaisia kehittämistoiveita teillä on adoptiotoiminnalle adoptiovanhemmuuteen ja parisuhteen liittyvään tukeen liittyen?
- Minkälaisia kehittämistoiveita teillä on adoptiolapsen tukemiseen liittyen?
- Mitä muita toiveita adoptiotoiminnan kehittämiseksi teillä on?